

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105002/B/2017/36069191757814532

TURECKO A EURÓPSKA ÚNIA

Bakalárska práca

Bratislava 2017

Zuzana Poláčková

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

TURECKO A EURÓPSKA ÚNIA

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Študijný odbor: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie

Vedúci záverečnej práce: PhDr. Ľudmila Dolná, PhD.

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum : 25. júna 2017

.....

Zuzana Poláčková

Pod'akovanie

Touto cestou si dovoľujem poďakovať sa vedúcej bakalárskej práce PhDr. Ľudmile Dolnej, PhD. za odbornú pomoc a cenné rady, poskytované počas písania tejto bakalárskej práce.

ABSTRAKT

POLÁČKOVÁ, Zuzana: *Turecko a Európska únia*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie. – Vedúci záverečnej práce: PhDr. Ľudmila Dolná, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2017, 50 s.

Cieľom záverečnej práce je oboznámiť sa s informáciami o vzťahoch medzi EÚ a Tureckom, charakterizovať vzájomné vzťahy EÚ a Turecka v období od roku 1963 a špecifikovať hlavné problematické oblasti, ktoré bránia vstupu Turecka do EÚ. Bakalárska práca je rozdelená do štyroch kapitol. Obsahuje dve tabuľky. Prvá kapitola je venovaná historickému vývoju Turecka k ďalšiemu smerovaniu a vývoju krajiny vo vzťahu k integrácii do EÚ. V druhej kapitole píšeme o aktuálnom stave krajiny z politického, geografického a ekonomického hľadiska. V tretej kapitole sú definované ciele práce a metodika práce. Posledná kapitola práce, nám približuje problematické aspekty vstupu Turecka do EÚ.

Kľúčové slová: Turecko, Európska únia, Ankarská dohoda, Integrácia, Cyperská otázka, Referendum, Ľudské práva

ABSTRACT

POLÁČKOVÁ, Zuzana: *Turkey and the European Union*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy. – Thesis supervisor: PhDr. Ľudmila Dolná, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2017, 50 p.

The aim of the thesis is to get to know information about relationship between EU and Turkey, characterize these mutual relationships from 1963 onwards and specify main problematic areas which are banning Turkey from entering EU. Bachelor thesis is divided into four chapters and contains two tables. First chapter is about historical development of Turkey in relation towards integration to EU. In second chapter we write about current status of Turkey in terms of political, geographical and economical perspective. In third chapter objectives and methodology of thesis are defined. Last chapter introduces problematic aspects of Turkey entering EU.

Key words: Turkey, European Union, Ankara agreement, Integration, Cyprus question, Referendum, Human rights

Obsah

Úvod	9
1 História Turecka a jeho snaha o integráciu do EÚ	10
1.1 Vznik Tureckej republiky	10
1.1.1 Orientácia na západ	11
1.1.2 Prvé slobodné voľby	11
1.1.3 Obdobie druhej republiky	13
1.2 Ankarská dohoda	14
1.3 Komplikované zbližovanie sa s EÚ	16
1.4 Colná únia.....	17
1.5 Udelenie štatútu kandidátskej krajiny.....	18
1.5.1 Prístupové rokovania	19
1.5.2 Prístupový proces a politika rozširovania EÚ	20
1.5.3 Nový postoj a akčný plán EÚ voči Turecku	23
2 Súčasnú Turecko	25
2.1 Prierez rokmi 2013-2016	25
2.2 Základné informácie o krajine	28
2.3 Hospodárstvo Turecka.....	29
3 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	32
4 Problematické aspekty vo vzťahu EÚ a Turecko	33
4.1 Cyperská otázka.....	33
4.1.1 Cyprus a Turecko v kontexte európskej integrácie	34
4.2 Arménska genocída	36
4.3 Kurdi	37
4.3.1 Kurdský problém v Turecku	37
4.4 Otázka demokracie v Turecku – Referendum 2017	39
4.4.1 Výsledky referenda zo 16. apríla 2017	40
4.4.2 Situácia po referende.....	42
Záver	44
Zoznam použitej literatúry	46

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Vývoj vybraných ekonomických ukazovateľov	31
Tabuľka 2 Výsledky referenda o zjednotení Cypru	35

Úvod

Pri podrobnejšom a hlbšom skúmaní problematiky vzťahov medzi Tureckom a EÚ sme nadobudli poznanie o komplikovanej, stále prebiehajúcej integrácii. Otázka členstva Turecka v EÚ rezonuje v spoločnosti už dlhší čas. Zaujímajú sa o ňu novinári, politici a aj široká verejnosť. Je veľmi dávno skutočnosť, kedy Turecko nadviazalo vôbec prvé styky s Európskym spoločenstvom a neskôr už po novom s Európskou úniou. História Turecka v integračnom procese začala už v roku 1963 podpísaním Asociačnej dohody. Dnes je to 54 rokov, čo je dostatočne dlhá doba na to, aby sa tento špecifický proces začlenenia posunul k jeho vyriešeniu a celkovému výsledku, či Turecko je spôsobilé stať sa členským štátom EÚ, alebo by mali obe strany odstúpiť od rokovaní a myšlienku tureckého členstva v únii už ďalej v budúcnosti nebrať na vedomie.

Písaním prvej kapitoly, sme mali za cieľ načrtnúť vývin integrácie a taktiež politickú situáciu v krajine, počas vládnutia jednotlivých vplyvných politických predstaviteľov. Rok 1923 pokladáme za významný medzník, ktorý poukazuje na úplné začiatky pokusov zblížiť Turecko s Európou a je podľa nás dôležité ho spomenúť. V druhej kapitole charakterizujeme súčasný stav Turecka a to geografický, politický, ekonomický a teda úlohou tejto kapitoly je pochopiť v akej časti zeme sa krajina nachádza, aké je jej štátne zriadenie a aká je jej ekonomická charakteristika a celková situácia v krajine od kedy sa Recep Tayyip Erdogan dostal k moci. Aj keď sa Turecko snaží už dlhší čas presvedčiť Európu, že je dostatočne európske, zatiaľ nebolo úspešné, hlavne vďaka svojej rozmanitosti a názorovej neústupčivosti. Týmto poukazujeme na viacero udalostí z minulosti, ktoré spomíname aj v závere našej bakalárskej práce, v kapitole problematické aspekty vstupu Turecka do EÚ.

1 História Turecka a jeho snaha o integráciu do EÚ

V prvej kapitole bakalárskej práce priblížime historické známe udalosti, ktoré mali značný vplyv na formovanie krajiny a snahu Turecka o začlenenie do EÚ. Je v našom záujme podať čo najkomplexnejší pohľad na celý turecký integračný proces najmä od podpísania Ankarskej dohody až po vládu súčasného prezidenta Recep Tayyip Erdogana.

1.1 Vznik Tureckej republiky

Oblasť Turecka je jedno z najdlhšie súvislo obývaných území na celom svete, ktorá je ohraničená zo severu Čiernym morom, na východe a na juhu nájdeme pohorie juhovýchodný Taurus a Stredozemné more, na západe Egejské a Marmarské more. Prvotné osídlenie Anatólie¹ sa datuje na 7000 pnl. Žilo tu viacero po sebe nasledujúcich národov. V roku 330 pnl. Cisár Konštantín I. Veľký položil hlavné mesto ríše do novoutvoreného antického mesta Byzancia a dal mu meno Konštantínopol. Dnes ho poznáme pod menom Istanbul. Turecké kmene, ktoré sa nachádzali na území dnešného Turecka, prišli až v 11. storočí. Konštantínopol dobyli roku 1453 vplyvní Osmani. Osmanská ríša zanikla v roku 1923.² Po 1. svetovej vojne 6. októbra 1923 sa stáva Turecko nezávislou republikou. Generál Mustafa Kemal, s prezývkou Atatürk³ je zvolený za prezidenta, ktorý vládne diktatúrou od roku 1923 až do roku 1938. Dištancoval sa od výbojnej politiky Osmanskej ríše. Snažil sa novú republiku založiť na európskych princípoch a tak svoju zem pomocou reforiem industrializovať a modernizovať. Uviedol do platnosti veľa reforiem, napríklad politickú moc separoval od náboženstva, zakázal v krajine mnohoženstvo, všetci museli prijať priezviská, latinka sa stala písmom, v ktorom sa začalo vyučovať. Za vlády Atatürka sa Ankara stala hlavným mestom.⁴ Komplex zásad presadzovaných prvým tureckým prezidentom nazývame kemalizmus, ktorý zahŕňa šesť základných princípov: nacionalizmus, sekularizmus⁵, republikanizmus⁶, etatizmus⁷, revolucionizmus⁸, demokratizáciu⁹. Kemal zo začiatku

---

¹ Malá Ázia, alebo Anatólia je polostrov rozprestierajúci sa na hranici Európy a Ázie, na ktorom sa nachádza dnešná ázijská časť Turecka

² WOODS, J. 2015. *Anatolia*. [online]. 30.4.2015 [citované 5.3.2017]. Dostupné na internete: <https://www.britannica.com/place/Anatolia>

³ Od roku 1923 nazývaný „Atatürk“ – otec Turkov

⁴ Kolektív autorov. 2009. *Kemal Atatürk*. [online]. 2009 [citované 5.3.2017]. Dostupné na internete: <http://www.history.com/topics/kemal-ataturk>

⁵ Oddelenie cirkvi od štátnej moci. Ide o prvý moslimský národ, ktorý sa vymanil spod vplyvu cirkvi. Islam už nie je najdôležitejším spojením s politickou mocou.

⁶ Poukazuje na formu vlády. Staví sa proti osmanskému sultanátu a kalifátu.

nerozmýšľal o týchto zásadách ako o hlavnej ideológii štátu, ktoré sa behom historického vývoja začali postupne aplikovať a definovali základný charakter Turecka.¹⁰

1.1.1 Orientácia na západ

Atatürk svojimi politickými reformami priblížil Turecko k Európe a západným alianciám. Po jeho smrti sa najvýraznejším kandidátom na obsadenie prvej najvyššej funkcie v štáte stal Ismet İnönü (1884-1973). Novozvolený prezident, nadobudol titul „vodca národa“, no nikdy jeho autorita nedosiahla takú úroveň, akú počas života získal jeho predchodca Atatürk. İnönü upriamil svoju pozornosť zahraničnej politike a obrane jeho územia, čím sa Turecko stalo jedným zo zakladajúcich členov OSN.

Od skončenia 2. svetovej vojny sa krajina postupne stále viac zblížovala so západom a Spojenými štátmi. Po zavedení Trumanovej doktríny sa Turecko spolu s ďalšími pätnástimi európskymi štátmi podieľalo na Marshallovom pláne a neskôr na programe vzájomnej obrany. Urýchlila sa mu cesta k politickému pluralizmu. Víťazstvo demokratických štátov v druhej svetovej vojne vytváralo priaznivé podmienky pre napodobňovanie ich politických systémov. V tom čase existoval názor, že Turecko spĺňa prioritné podmienky pre členstvo. Počas studenej vojny sústredilo Turecko svoju zahraničnú politiku na zadržiavanie sovietskych vplyvov a posilňovalo svoje väzby na západ. K potvrdeniu vzájomných vzťahov prišlo v roku 1952, kedy sa krajina stala členom Severoatlantickej aliancie (NATO). Turecko sa zapojilo definitívne do štruktúr západného sveta a stalo sa súčasťou európskeho piliera euroatlantického obranného systému.¹¹

1.1.2 Prvé slobodné voľby

Vývoj demokratizácie v Turecku bol dynamický. S koncom vojny prišla kríza. Popularita republikánov klesala a zároveň rástla nespokojnosť širokých vrstiev obyvateľstva. Vojna spôsobila spoločenskú a politickú odlišnosť. Začalo sa dariť súkromnému sektoru. Vznikali nové skupiny a tie začali spochybňovať mocenský monopol republikánov. Zmena

---

⁷ Účasť štátu na hospodárskych záležitostiach. Štát podporuje ekonomický rozvoj a obmedzuje jeho závislosť na ostatných štátoch.

⁸ Eliminácia ideológií a inštitúcií, ktoré brzdili Turecko v rozvoji. Následné nahradenie novými.

⁹ Zahŕňa presun vládnucej moci na ľud. Zavádza sa parlamentná demokracia. Všetci Turci sú si rovní bez ohľadu na rasu, náboženstvo, pohlavie.

¹⁰ HOVÁDEK, J. 2006. *Ekonomický vývoj Turecka a jeho prípadná integrácia do Európskej unie*. [online]. 6.5.2011 [citované 5.3.2017] Dostupné na internete: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/39107/HovadekJ_EkonomickyVyvoj_JV_2011.pdf?sequence=1&isAllowed=y

¹¹ PIRICKÝ, G. 2006. *Turecko*, Praha: Libri, 2006. 98 s.

štátnej strany, ktorú väčšina označovala za despotickú, nebola jednoduchá. Ako jeden z prvých krokov bolo zrušenie titulu národného vládcu a zavedenie volieb do republikánskej strany.

Prvá opozičná strana bola založená v roku 1946. Volieb sa opozícia zúčastnila a získala 62 zo 456 parlamentných kresiel. Prezident musel po voľbách uznať opozíciu, zároveň vyzval vládu, aby zachovávala princíp nestrannosti a taktiež aby práve vládnucu opozičnú stranu pokladala za seberovnú. V máji 1950 sa uskutočnili prvé slobodné voľby, zvíťazila opozícia, čiže demokrati. Získali 408 zo 477 kresiel v parlamente.¹²

Vít'azstvo demokratov viedlo k historickému zlomu v moderných dejinách Turecka. Fungovanie politického pluralizmu bolo naďalej riadené ústavou z roku 1924. Najväčší podiel demokratov tvorili predstavitelia obchodných a podnikateľských kruhov, ktorí podporovali rozvoj súkromného podnikania. Na čelo vlády demokratov sa postavil právnik Adnan Menderes (1899-1960). Republikáni síce stratili voličov, ale ich dlhodobý vládnuci monopol spôsobil, že ich strana bola silná a bohatá.¹³

V čase, keď Menderes pôsobil ako predseda vlády, prišlo k spolitizovaniu náboženskej otázky. Pre podporu použil demokratickú stranu. Demokrati začali šíriť novú politiku povinnej výučby náboženstva v škole, začali sa stavať mešity. Takéto riešenie náboženskej otázky bolo však v rozpore už so spomínaným systémom kemalizmus, ktorého jednou zo základných črt bol sekularizmus. Sekularizmus videl náboženstvo ako prekážku k modernizácii štátu a spoločnosti.¹⁴ Tento postoj demokratickej strany vyvolal nespokojnosť medzi stúpenkami kemalizmu a taktiež aj medzi dôstojníkmi v armáde.¹⁵

Od demokratov sa očakávalo posilnenie demokracie, ale v skutočnosti sa ich vládnutie rozchádzalo s politikou liberalizácie. Štátna hospodárska kontrola bola posilnená na úkor hospodárskej liberalizácie.

Po úspešnej prvej polovici 50 rokov, sa politická a hospodárska situácia v krajine viditeľne zhoršila. Narastajúce uplatňovanie autoritatívnych metód spôsobilo rozdelenie strany. V roku 1955 vytvorilo liberálne krídlo vlastnú stranu slobody pod vedením Fevzi Lütfi

---

¹² PIRICKÝ, G. 2006. *Turecko*, Praha: Libri, 2006. 99 s.

¹³ *Ibid.*, s. 102.

¹⁴ ZÜRCHER, E. 2004. *Turkey a modern history*. 3 vyd. New York: I.B.Tauris, 2004. 233 s.

¹⁵ FICKER, A. 2011. *Vojenské převraty a zásahy*. [online]. 29.11.2011 [citované 6.3.2017]. Dostupné na internete: <https://www.valka.cz/14309-Armada-jako-strazce-demokracie-Pripad-Turecka-3-Vojenske-prevraty-a-zasahy>

Karaosmanoğlu. Obľúbenosť demokratov klesala a najväčší odpor narastal u úradníkov, vyššej inteligencie a vojakov. Menderes vzniknutým okolnostiam čelil tlakom na opozíciu a potlačoval kritické ohlasy. Politická situácia sa vyhrotila v roku 1960, keď sa vláda demokratickej strany skončila vojenským prevratom. Hneď po vojenskom prevrate bol tureckou armádou popravený prvý demokraticky zvolený predseda vlády Adnan Menderes.¹⁶

1.1.3 Obdobie druhej republiky

Vojenský prevrat mal pokrokový charakter. Nová ústava z roku 1961 priniesla veľa zmien a taktiež bola radikálne odlišná od ústavy, ktorá platila v krajine pred prevratom. Umožnila väčšie politické slobody. Cieľom bolo posilnenie parlamentarizmu a zabránenie pokusu manipulácie poslancov vlády v krajine. Bola vytvorená nová 150 členná horná komora parlamentu, senát. Významnou zmenou v ústave bol aj prechod od väčšinového k pomerovému zastúpeniu v 450 člennej dolnej komore národného zhromaždenia. Mocenský monopol, ktorý vystupoval po uplynulé roky sa podľa novej ústavy odstránil. To spôsobili menšie politické strany, ktoré sa dostali do parlamentu. Bol vytvorený nezávislý ústavný súd. Ústava garantovala slobodu súdnictva, slobodu tlače a vysokoškolského vzdelania.

V roku 1964 sa Süleyman Demirel stal predsedom demokratickej Strany spravodlivosti, ktorá uznávala Islam za národné dedičstvo. Ihneď v roku 1965 jeho strana vyhrala voľby. Počas piatich rokov Turecko dosahovalo vysoký hospodársky rast. Demirelovi sa podarilo udržať jednotu strany. Koalícia bola široká, tvorili ju podnikatelia, remeselníci, roľníci, liberáli a ďalší. Na rozdiel od 50 rokov bola situácia v Turecku viac uvoľnená. Už nebola možnosť v takom rozsahu obmedzovať občianske slobody.¹⁷

V rokoch 1971 až 1980 bolo pri moci 11 vlád. Vlády však boli natoľko zamestnané koalíčným zápasom, že nemali dostatok času sa zaoberať riadením štátu. Politické strany hájili vlastné záujmy a nevenovali sa štátu a jeho obyvateľstvu. Ich jediný záujem spočíval len vo vytýčení si svojich vlastných cieľov. Politické násilie v krajine prerastalo do hospodárskej krízy, nedostatku pracovných miest pre mládež a vznikala takmer neriešiteľná situácia. A preto roku 1980 nastal tretí prevrat v krajine. Armáda pod vedením generála Kenana Evrena podnikla zákrok proti proislamským stranám. V období vojenského prevratu bola

---

¹⁶ PIRICKÝ, G. 2006. *Turecko*. Praha: Libri, 2006. 103 s.

¹⁷ *Ibid.*, s.109.

tlmená sloboda tlače, zakázané politické strany a vzťah medzi Tureckom a EHS sa výrazne zhoršil.¹⁸

1.2 Ankarská dohoda

Iniciatíva k európskemu smerovaniu v krajine sa objavila už v roku 1923, kedy bolo založené moderné Turecko, na ktorého čele stál Mustafa Kemal Atatürk.¹⁹ Jeho osobnosť ovplyvnila vo veľkej miere postavenie Turecka voči Európe. Od toho roku sa Turecko pomaly približuje európskym kultúrnym a politickým systémom.²⁰ V roku 1945 patrilo k zakladajúcim členom Organizácie spojených národov (OSN), od roku 1949 je člen Rady Európy, v roku 1952 sa stáva členom Severoatlantickej aliancie (NATO) a v roku 1961 sa pridáva k členom Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD).

Počiatok histórie integračných vzťahov medzi Európou a Tureckom sa začal v roku 1959, kedy Ankara začala úzko spolupracovať s Európskym hospodárskym spoločenstvom (EHS). Prvým krokom vôbec pre vstup do EHS bolo podpísanie Asociačnej dohody 12. septembra 1963, ktorá vstúpila do platnosti dňa 1. decembra 1964. Poznáme ju tiež pod pojmom Ankarská dohoda a bola mimoriadna tým, že jej obsahom okrem nadviazania dobrých obchodných vzťahov a spolupráce, ktorá bola potenciálne výhodná pre obe strany, zahŕňala i perspektívu členstva v EHS. Považujeme ju za počiatky tureckej integrácie.²¹ Článok 2 ods. 1 tejto dohody stanovuje jej cieľ: „*podporovať a posilniť plynulé vyvážené obchodné a hospodárske vzťahy medzi zmluvnými stranami tak, že sa naplno zohľadní potreba zabezpečenia zrýchleného rozvoja tureckého hospodárstva a zvýšenia miery zamestnanosti, ako aj životnej úrovne tureckého ľudu.*“²²

Ankarská dohoda vytvorila taktiež medzi Tureckom a EHS spoločné inštitúcie a orgány, ktoré koordinovali spoluprácu v rámci colnej únie a v ďalších oblastiach. Asociačná rada tvorila hlavný orgán, za cieľ považovala implementáciu Asociačnej dohody. Ďalšie

---

¹⁸ FICKER, A. 2011. *Vojenské prevraty a zásahy*. [online]. 29.11.2011 [citované 6.3.2017]. Dostupné na internete: <https://www.valka.cz/14309-Armada-jako-strazce-demokracie-Pripad-Turecka-3-Vojenske-prevraty-a-zasahy>

¹⁹ Kemal sa snažil novú republiku založiť na európskych princípoch a tak svoju zem pomocou reforiem industrializovať a modernizovať.

²⁰ FODOROVÁ, M. et al. 2012. *Integrácia západného Balkánu a Turecka do Európskej únie*. Bratislava: Ekonóm, 2012. 41 s.

²¹ EURACTIV. 2016. *Vzťahy EU a Turecka*. [online]. 2.1.2017 [citované 6.3.2017]. Dostupné na internete: <http://euractiv.cz/factsheet/rozsireni-eu/vztahy-eu-a-turecka-000141/>

²² INFOCURIA. 2006. *Rozsudok súdu prvého stupňa (piata komora)*. [online]. 30.3.2006 [citované 6.6.2017]. Dostupné na internete: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=55306&doclang=SK>

orgány: Asociačný výbor, Spoločný parlamentný výbor, Spoločný výbor pre colnú úniu a Spoločný konzultačný výbor.²³

Táto Dohoda bola v novembri roku 1970 doplnená o dodatkový protokol. Protokol upravoval povinnosti a následné ciele tzv. prechodnej etapy, ktorá sa koncentrovala na harmonizáciu obchodných, ekonomických pravidiel a podmienok s cieľom členstva Turecka v Colnej únii.²⁴ To znamená, že podpísaním dodatkového protokolu sa zaviazalo Turecko plniť všetky záväzky vyplývajúce z členstva v EHS a to voľný pohyb osôb, dopravných prostriedkov, alebo tovarov.

V období od decembra roku 1963 sa Turecko Európske vzťahy začínajú komplikovať, nakoľko začína dochádzať k vojenským stretom medzi Tureckom a Gréckom na ostrove Cyprus. Počas toho vzájomné politické rokovania medzi tureckými a európskymi aktérmi postupne chladli. Konflikt vyvrcholil v roku 1974 tureckou inváziou na Cyprus. Následkom toho bolo urýchlené prijatie Grécka do Európskeho spoločenstva (ES), čo bola ďalšia komplikujúca skutočnosť pre vstup Turecka do ES. Pretože novoprijaté Grécko sa stavalo do pozície proti zlepšovaniu Turecko-Európskych vzťahov.

Udalosťou, ktorá ešte viac prehĺbila tento spor, bolo podanie žiadosti južnej časti ostrova Cyprus o členstvo v EÚ v júli 1990. Aj proti požiadavkám a protestom Turecka kvôli začatiu integračného procesu s Cyperskou republikou, Rada EÚ prijala cyperskú žiadosť o vstup do Spoločenstva. Cyperskú republiku, ktorá sa stala členom EÚ Turecko neuznáva.

V reakcii na vstup Cypru do EÚ poslala turecká vláda Európskej komisii a vtedy predsedníckej krajine list (Cyprus), kde explicitne oznámila, že jej podpis dodatkového protokolu rozhodne neznamená uznanie Cypru. Rada sa v decembri 2006 rozhodla pozastaviť rokovania ôsmich kapitol. Rokovania o týchto kapitolách budú odblokované, až v tom momente, keď Turecko splní svoj záväzok voči EÚ. Tento krok od Rady EÚ samozrejme znamenal, že sa Turecko nemôže stať členským štátom EÚ, pokiaľ nebude vyriešený spor s Cyperskou republikou trvajúci od roku 1974.²⁵ EÚ podmienila ďalšie pokračovanie prístupového procesu prijatím nevyhnutných reforiem a predpokladala, že Ankara pred vstúpením do EÚ normalizuje svoje vzťahy so susednými krajinami a to najmä s Gréckom,

---

²³ TUČEK, F. [S. a.]. *Turecko*. [online]. [S. a.] [citované 10.4.2017]. Dostupné na internete: <https://www.euroskop.cz/9132/sekce/turecko/>

²⁴ V roku 1996 Turecko skutočne vstúpilo do colnej únie.

²⁵ TUČEK, F. [S. a.]. *Turecko*. [online]. [S. a.] [citované 10.4.2017]. Dostupné na internete: <https://www.euroskop.cz/9132/sekce/turecko/>

Cyprom a Arménskom.²⁶

Žiadosť o členstvo v Spoločenstve Turecko podávalo dvakrát. Prvýkrát v júli 1959 kde išlo o pridružené členstvo v EHS. EHS túto žiadosť akceptovalo a v roku 1963 sa Turecko stáva jej pridruženým členom. Po druhýkrát podáva žiadosť vtedajší predseda vlády Turgut Özal o prijatie Turecka za plnoprávneho člena v apríli 1987, avšak kvôli politickej nestabilite, nepriaznivému hospodárskemu vývoju a zlým sociálnym podmienkam bola žiadosť o členstvo zamietnutá. Štatút kandidátskej krajiny Turecko získava až v decembri 1999 na summite v Helsinkách akceptovaný Európskou radou.²⁷

1.3 Komplikované zblížovanie sa s EÚ

V roku 1983 bola vytvorená nová ústava²⁸ a vyhlásená nová vláda. Vo voľbách v roku 1983, ktoré vo veľkej miere prispeli k zlepšeniu a oživeniu procesu približovania sa k Európe, zvíťazila Strana vlasti²⁹. Jej predsedom bol Turgut Özal a novovymenovaným prezidentom sa stal Kenan Evret. Čo bolo dôležité, vzťahy medzi Tureckom a EHS sa opäť normalizovali.

Turecko sa za vlády Turguta Özala integrovalo do svetovej ekonomiky. Zaoberal sa funkčnou trhovou ekonomikou, demokraciou v krajine. Podrobnejšie skúmal kurdskú otázku, odstránil informačný monopol štátnej televízie a rozhlasu, venoval sa efektívnosti a užitočnosti vývoja v Európe.

Po Özalovej smrti zastúpil jeho prezidentské kreslo Süleyman Demirel. Premiérkou sa stala Tansu Çiller³⁰. Tansu bola výbornou ekonómkou, no hospodársky povzniesť Turecko sa jej nepodarilo. Zvýšila sa inflácia a taktiež stúpala aj korupcia. 90. roky sa vyznačovali rastúcim násilím medzi Stranou kurdských pracujúcich (PKK) a tureckou armádou v juhovýchodnej časti krajiny, kde sa výrazne porušovali ľudské práva. Pozitívum, v tejto nie veľmi ekonomicky napredujúcej situácii v štáte, bol návrh Bruselu v roku 1990 o vytvorenie colnej únie. K podpísaniu dohody o colnej únii prišlo v januári 1996. Bol to dôležitý krok

---

²⁶ EURACTIV. 2016. *Vzťahy EU a Turecka*. [online]. 2.1.2017 [citované 6.3.2017]. Dostupné na internete: <http://euractiv.cz/factsheet/rozsireni-eu/vztahy-eu-a-turecka-000141/>

²⁷ FODOROVÁ, M. et al. 2012. *Integrácia západného Balkánu a Turecka do Európskej únie*. Bratislava: Ekonóm, 2012. 41 s.

²⁸ Táto ústava bola kontroverzná proti ústave z roku 1961 pre viacero dôvodov: Viac výkonnej moci mala v rukách NBR, obmedzená sloboda tlače, bola možnosť obmedziť ľudské práva jednotlivca, pokiaľ to je v záujme štátu.

²⁹ Anavatan Partisi

³⁰ Prvá žena v dejinách tureckej politiky. Bola to v poradí 22. premiérka v krajine (1993-96). Bola prvou a zároveň jedinou premiérkou do dnes. Po roku 1996 pokračovala vo svojej kariére ako zástupca premiéra a ako ministerka zahraničných vecí (1996-97).

k plnoprávnemu členstvu, preto keď Európska rada v decembri 1997 v Luxembursku rozhodla nezaraďiť Turecko medzi kandidátske krajiny, medzi ktoré patril aj Cyprus, vzťahy Turecka s EÚ sa ocitli na bode mrazu. Turecká vláda následne pozastavila kontakt s Bruselom. Situácia a ich vzájomné vzťahy sa zmenili až na summite v Helsinkách v roku 1999.³¹

1.4 Colná únia

Od 90. rokov sa vzťahy medzi EÚ a Tureckom zintenzívňujú a to aj kvôli vytvoreniu colnej únie, ktorej dohoda vstupuje do platnosti v januári roku 1996. Bol to vôbec prvý veľký krok k postupnej ekonomickej integrácii Turecka a EÚ. Zrušili sa ňou vzájomné colné reštrikcie na pohyb tovarov. Aby sa predišlo negatívnym účinkom colnej únie v záujme priorít a ochrany oboch trhov, boli dohodnuté isté výnimky. Tieto výnimky zahrňovali poľnohospodárske a priemyselné produkty z uhlia a ocele a obchod s nimi sa upravil podľa preferenčných dohôd.³²

V roku 1973, čo je desať rokov od Ankarskej dohody, v ktorej sa hovorilo o vybudovaní colnej únie, boli Európskym spoločenstvom odstránené tarifné prekážky importu priemyselných výrobkov Turecka. Pre uzatvorenie dohody o colnej únii bolo dôležité prijať colné tarify platné v Európskych spoločenstvách. Turecká legislatíva mala spočiatku problém sa vyrovnáť s kompatibilitou obchodnej a priemyselnej politiky EHS.

Colná únia predstavovala úplné odstránenie bariér vo vzájomnom obchode a zavedenie spoločnej colnej tarify voči tretím krajinám. V situácii, keď do EÚ vstúpia nové členské štáty, Turecko automaticky uzatváralo s každým jedným novým štátom túto dohodu. Vytvorením colnej únie sa nielenže liberalizuje vzájomný obchod, ale vyplývajú z toho aj rozsiahle zahraničné investície tečúce z členských štátov EÚ. Zahraničné investície značne prispievali k modernizácii a k hospodárskemu rastu krajiny.

Fungovanie colnej únie pokladáme za úspech oboch strán, pretože obrat vzájomného zahraničného obchodu medzi Tureckom a EÚ po jej vytvorení rástol. Po dobudovaní tejto únie sa zvyšoval tlak na turecké podniky, ktoré sa pre požiadavky modernizovali a postupne sa zvyšovala ich konkurencieschopnosť na domácom trhu, trhoch členských štátov EÚ a aj na

---

³¹ Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs. 2011. Turkey-EU Relations. [online]. 2011 [citované 9.3.2017]. Dostupné na internete: <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-european-union.en.mfa>.

³² FODOROVÁ, M. et al. 2012. *Integrácia západného Balkánu a Turecka do Európskej únie*. Bratislava: Ekonóm, 2012. 41 s.

svetovom trhu. Predpokladalo sa, že celý tento proces by urýchlil integráciu Turecka do EÚ.³³

Ale predsa v Agende 2000³⁴, v akčnom pláne prijatým Európskou komisiou dňa 15. júla 1997 sa Turecko neobjavilo medzi štátmi, ktorých stav by mal byť pozmenený na kandidátsku krajinu uchádzajúcu sa o členstvo v EÚ. Taktiež európski lídri zamietli v decembri roku 1997 na Luxemburskom summite udeliť krajine status kandidátskej krajiny a vylúčili ho z procesov rozširovania EÚ. Napriek týmto konkrétnym objektívnym skutočnostiam pretrvávali naozaj významné vzájomné vzťahy medzi EÚ a Tureckom.³⁵

1.5 Udelenie štatútu kandidátskej krajiny

V decembri roku 1999 na summite EÚ v Helsinkách Turecko dostáva kandidátsky status. Európska únia je pozitívna aj v otázke plnenia kodanských kritérií.³⁶ Zástupcovia dvanástich štátov EÚ rozhodli o príležitosti členstva spoločných krajín strednej a východnej Európy, ktoré si želajú stať sa novými členskými krajinami EÚ. Prijatie týchto členských štátov spočíva v schopnosti akceptovať povinnosti vyplývajúce z členstva splnením politických a ekonomických požiadaviek, ktoré sú stanovené nasledovne:

1. Prítomnosť stabilných inštitúcií zaručujúcich demokraciu
2. Právny štát
3. Uznávanie ľudských práv a slobôd
4. Rešpektovanie a bezpečnosť menšín
5. Fungujúce trhové hospodárstvo a vykazujúca schopnosť odolávať konkurenčným tlakom v únii
6. Schopnosť kandidátskej krajiny na seba prevziať záväzky z členstva v EÚ a najmä prijatie cieľov politickej, hospodárskej a menovej únie³⁷

---

³³ GRANČAY, M. – SZIKOROVÁ, N. 2012. *Integrácia západného Balkánu a Turecka do Európskej únie- Individuálny aspekt*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2012. 173 s.

³⁴ Oficiálna odpoveď na požiadavky formulované na zasadaní Európskej rady v decembri 1995 v Madride. Je to dokument o rozšírení a reforme spoločných politík a taktiež správa o finančnom rámci EÚ po decembri 1999. Dotýka sa všetkých otázok, s ktorými sa bude musieť EÚ vyrovnávať po začiatku 21. storočia. Obsahuje posudky všetkých krajín uchádzajúcich sa v tom období o členstvo v EÚ.

³⁵ GRANČAY, M. – SZIKOROVÁ, N. 2012. *Integrácia západného Balkánu a Turecka do Európskej únie- Individuálny aspekt*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2012. 206 s.

³⁶ Kodanské kritériá sú pravidlá, ktoré definujú, či je krajina spôsobilá na vstup do Európskej únie. Boli určené v júni 1993 na Európskej rade v Kodani v Dánsku.

³⁷ EURACTIV. 2005. *Prístupové rokovania EÚ-Turecko*. [online]. 21.1.2016. [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: <https://euractiv.sk/fokus/rozsirovanie/pristupove-rokovania-eu-turecko/>

Turecko sa usilovalo o pomalú reformáciu krajiny a plnenie týchto kritérií. To, že bol Turecku udelený kandidátsky status, vyvolalo vlnu europozitivismu a nadšenie u tureckého obyvateľstva. Po dlhej dobe sa v krajine objavila dôvera ľudu k Ecevitovej vláde. Turcom sa zmeny v krajine páčili, avšak ekonomická kríza pokračovala naďalej.

Priznanie kandidatúry Turecku znamenalo významnú zmenu vzťahu s EÚ. Turecké obyvateľstvo bolo naklonené k prípadnému vstupu do Únie. Turecko muselo začať plniť normy, ktoré EÚ požadovala. V rámci riešenia kodanských kritérií musela krajina objasniť svoje problémy a rozpory medzi hraničnými oblasťami a inými členmi EÚ a popritom rešpektovať chartu OSN. Prípadný vstup do Únie by do budúcnosti ovplyvnil celkovú pozíciu Turecka.³⁸

1.5.1 Prístupové rokovania

Nové obdobie vzťahov medzi Tureckom a EÚ začalo po tom, čo Turecko prevzalo status kandidátskej krajiny počas Summitu hláv a vlád štátov v Helsinkách, kde zasadala Európska rada 10. až 11. decembra 1999. Z Turecka sa stala oficiálna súčasť procesu rozširovania a tým sa začala najdôležitejšia, doposiaľ neukončená kapitola vo vzťahoch medzi Úniou a Tureckom. Boli podniknuté kroky k zabezpečeniu efektívne reformovaných inštitúcií, posilneniu politiky obrany a ochrany, konkurencieschopnosti, práce generujúcej a udržateľnej ekonomiky štátu.³⁹

Na Summite v Bruseli 17. decembra 2004 sa po komplikovaných udalostiach EÚ dohodla s Tureckom na otvorení prístupových rokovaní, ktoré boli začaté ku dňu 3. októbra 2005.⁴⁰ Voľby v roku 2002 predchádzali otvoreniu rokovaní. Vtedy sa dostala k moci proeurópska strana Spravodlivosti a rozvoja, na ktorej čele stál premiér Recep Tayyip Erdogan. Vláda bola v ekonomickej oblasti úspešná s ukončením obdobia hyperinflácie. Trest smrti bol zrušený, potlačili sa praktiky mučenia. Tieto následné udalosti, ktoré sa odohrali v Turecku, zhodnotili členské štáty ako pozitívum. Európska rada uznala „významný legislatívny pokrok Turecka v mnohých oblastiach“ no dodala, že „musí dôjsť k ich ďalšiemu upevneniu a rozšíreniu“. Zlepšenie týchto faktorov ako ekonomická stabilita, predvídateľnosť krajiny, posilnenie nezávislosti a efektívnosť súdnictva, sa považovali za pokrok v krajine

---

³⁸ PIRICKÝ, G. 2006. *Turecko*, Praha: Libri, 2006. 123-127 s.

³⁹ EUROPEAN PARLIAMENT. 1999. *Helsinki european council 10 and 11 december 1999 presidency conclusions*. [online]. 1999 [citované 11.4.2017]. Dostupné na internete: http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm

⁴⁰ oficiálna žiadosť o členstvo bola podaná Tureckom už 14. apríla 1987

a preto Turecko získalo pevný dátum prístupových rokovaní.⁴¹

Turecko otvorilo prístupové rokovania s EÚ v roku 2005 spolu s Chorvátskom, ktoré vstúpilo do EÚ 1. júla 2013. Prístupové rokovania boli obsiahnuté v 35.kapitolách. Na začiatok bola uzavretá len jedna kapitola a to veda a výskum, pretože Turecko odmietalo plniť dodatkový protokol k Ankarskej dohode o vzťahoch s Cyperskou republikou.

S cieľom pokročiť v stagnujúcom prístupovom procese Turecka, navrhla Európska komisia v roku 2012 tzv. Pozitívnu agendu pre Turecko za účelom zintenzívnenia dialógu a spolupráce. V rámci Pozitívnej agendy Európska komisia na pracovnej úrovni spolu s Tureckom identifikovali prvých 8 zablokovaných kapitol, vrátane kapitol 23 a 24 (právny štát). Následne boli vytvorené ad hoc pracovné skupiny a prístup Európskej komisie si postupne získal podporu Turecka.⁴²

1.5.2 Prístupový proces a politika rozširovania EÚ

Voľby v novembri roku 2002 boli kľúčové pre demokratizáciu Turecka. Strana spravodlivosť a rozvoj (AKP – Adalet ve Kalkinma), považovaná za islamistickú, na čele ktorej stál Recep Tayip Erdogan získala väčšinu v parlamente a vyhrala voľby. V marci 2003 sa Erdogan⁴³ stal novým predsedom vlády. V období kedy AKP vyhrala voľby, nebolo možné predvídať aký dopad na vzťahy s EÚ táto okolnosť bude mať. AKP vtedy vyhlásila členstvo v EÚ za jednu zo svojich priorít.⁴⁴

Existovalo niekoľko dôvodov prečo práve Erdoganova strana zvíťazila. Napríklad fakt, že v kampani zastupovali proeurópsku a prointegračnú politiku a nevyzdvihovali islamské hodnoty. Voliči volili Erdogana, pretože chceli v politike novú tvár. Vytvorilo sa pomerne silné volebné spoločenstvo nižších a stredných vrstiev, ktorý ho podporovali. Strana spravodlivosti a rozvoja sa ukázala ako strana, ktorá bola konzervatívna, demokratická a chránila tradičné rodinné hodnoty. Strana mala taktiež silné integračné ambície, vstup do

---

⁴¹ EURACTIV. 2014. *Turecko*. [online]. 21.1.2016 [citované 11.4.2017]. Dostupné na internete: <https://euractiv.sk/fokus/rozsirovanie/turecko-2/>

⁴² EURACTIV. 2016. *Vzťahy EU a Turecka*. [online]. 2.1.2017 [citované 6.3.2017]. Dostupné na internete: <http://euractiv.cz/factsheet/rozsireni-eu/vztahy-eu-a-turecka-000141/>

⁴³ Je 12. a zároveň súčasný prezident Turecka, prezidentský úrad zastáva od roku 2014. V období od 2003 do 2014 bol premiérom a v rokoch 1994-1998 pôsobil ako starosta Istanbulu. Pochádza z islamského politického prostredia a považuje sa za konzervatívneho demokrata, jeho administratíva viedla politiku ekonomického liberalizmu a sociálneho konzervativizmu. V roku 2001 založil Stranu spravodlivosti a rozvoja (AKP).

⁴⁴ GRANČAY, M. – SZIKOROVÁ, N. 2012. *Integrácia západného Balkánu a Turecka do Európskej únie- Individuálny aspekt*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2012. 206 s.

EÚ bola jedna z jej hlavných priorit.⁴⁵

Veľkým úspechom strany bol balík zákonov prijatých v auguste 2002 s rozsiahlymi reformami a ich cieľom bolo naplniť kritéria EÚ v ľudskoprávnej oblasti. Napríklad bol zrušený trest smrti, televízie a rádia mohli vysielat' aj v inom jazyku ako v turečtine. Zásadnou zmenou, ktorá bola prijatá, aby sa zmenšila moc armády v štáte, bolo legislatívne rozšírenie Národnej bezpečnostnej rady (NBR) o ďalších civilistov. Prišlo k zrušeniu väčšiny, ktorú armáda v NBR zastávala.⁴⁶ Ďalší krok pre obmedzenie moci armády sa uskutočnil v roku 2003, kedy Turecko prijalo v poradí siedmy demokratizačný balík, ktorý hovoril, že miesto predsedu v NBR bude zastúpené civilistom a nie členmi armády. Predseda v NBR bol dovedy vždy jeden človek s aktívnou hodnosťou z armády. Tieto reformy vzali armáde takpovediac najsilnejší nástroj, ktorým ovplyvňovali celú tureckú spoločnosť a tiež zahraničnú politiku krajiny. Vysokí vojenský predstavitelia chceli nahlas protestovať proti týmto udalostiam, ale neboli už viac rešpektovaní vládnymi kruhmi. Ich suverenita bola značne obmedzená.⁴⁷

V politike rozširovania EÚ dominovala kontinuita presadzovania demokratických hodnôt novými členskými krajinami, ako aj podpora reformného procesu pristupujúcich krajín prostredníctvom aplikácie podmienčnosti v prístupovom procese.

Otvorenie predvstupových rokovaní môže trvať niekoľko rokov, čo v prípade Turecka v roku 2005 to bolo šesť rokov po priznaní statusu kandidátskej krajiny. Tieto rokovania pomáhajú kandidátskym krajinám v prípravách a plnení povinností, vyplývajúcich zo zmlúv EÚ. Prístupový proces sa člení na štyri etapy a to:

- predvstupová etapa
- vyjednávanie o prístupení
- screening *acquis communautaire*

---

⁴⁵ PIRICKÝ, G. 2006. *Turecko*, Praha: Libri, 2006. 148 s.

⁴⁶ ÖZCAN, G. 2010. *The changing role of turkey's military in foreign policy making*. [online] 2010. [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: <http://revistas.ucm.es/index.php/UNIS/article/viewFile/UNIS1010230023A/26972>

⁴⁷ ULUSOY, K. 2008. *Turkey and the EU: democratization, civil-military relations, and the Cyprus issue*. *Insight Turkey*. [online]. 2008 [citované 16.4.2017] Dostupné na internete: http://file.insightturkey.com/files/pdf/insight-turkey_vol_10_no_4_2008_ulusoy.pdf

- pravidelné správy⁴⁸

V predvstupovej etape je na základe dohody všetkých členských štátov EÚ pripravená asociačná dohoda. V rámci tejto etapy musí štát, ktorý kandiduje o členstvo dodržiavať a rešpektovať spoločné európske hodnoty na území svojho štátu. Ďalej vyjednávanie o pristúpení začína vtedy, ak krajina splní kodanské kritéria. Kandidátska krajina musí teda spĺňať všetky politické, ekonomické a legislatívne kritériá. Rokovania s každou krajinou prebiehali v 31 kapitolách, no od roku 2004 počet týchto kapitol vzrástol na 35. V tretej etape prebehne tzv. screening. Je to úvodné preskúmanie a zhodnotenie súladu legislatívy prístupujúcej krajiny s legislatívou EÚ. Už spomínaný screening podrobne skúma 35 kapitol a zameriava sa na tie sféry, ktorých harmonizácia národnej legislatívy s *acquis communautaire* je potrebná.⁴⁹ Nakoniec podávanie pravidelných správ. Európska komisia pravidelne predkladá rade ministrov správy, aby ju informovala o pokrokoch v každej kandidátskej krajine. Rada ministrov rozhoduje na základe podanej správy o spôsobilosti kandidátskej krajiny na vstup do EÚ.⁵⁰

Od roku 2000 Ankara a Brusel uskutočňujú tento proces (v súvislosti s colnou úniou). Screening má dve fázy. Počas prvej fázy, tzv. „analytického screeningu“, Komisia vysvetľuje svoje *acquis* Turecku, zatiaľ čo v druhej fáze – „podrobného alebo bilaterálneho“ screeningu je úlohou Ankary vysvetliť svoje zákony. Screeningový proces trval do roku 2006 a Európska komisia ho zahájila 4. októbra 2005.

Rokovania o príslušných kapitolách začnú vtedy, ak Európska komisia považuje porozumenie jednotlivých tureckých kapitol za postačujúce. To znamená, že rozhodnutie o termíne začatia a uzavretia rokovaní je pre každú kapitolu prijaté individuálne. Začiatok prístupových rokovaní musia ratifikovať všetky členské štáty EÚ. Každý členský štát má

---

⁴⁸ EURÓPSKY PARLAMENT. 2017. *Európsky parlament a rozširovanie EÚ*. [online]. 2017 [citované 16.6.2017]. Dostupné na internete:

http://www.europarl.europa.eu/slovakia/sk/informacie_o_eu/strucna_charakteristika_ep/ep_rozsirovanie_eu.html

⁴⁹ LIPKOVÁ, E. 2011. *Európska Únia*, Bratislava: Sprint dva, 2011. 391 s.

⁵⁰ EURÓPSKY PARLAMENT. *Európsky parlament a rozširovanie EÚ*. [online]. [citované 20.6.2017]. Dostupné na internete:

http://www.europarl.europa.eu/slovakia/sk/informacie_o_eu/strucna_charakteristika_ep/ep_rozsirovanie_eu.html

právo vetovať začatie a uzavretie rokovaní. Výsledky screeningového procesu slúžia ako východisko pre prístupové rokovania.⁵¹

1.5.3 Nový postoj a akčný plán EÚ voči Turecku

Snahy o reformy rezolútne pokračujú v predstavách tureckého ľudu a taktiež aj v harmonizácii práce EÚ s *acquis communautaire*. V aspekte „novej stratégie EÚ a Turecka“ zahájenej v septembri 2014 si kladie za cieľ vytvoriť nové komunikačné spôsoby medzi Tureckom a EÚ a urýchliť proces reforiem. Táto stratégia si zakladá na báze rozhodnosti, udržateľnosti a efektivity a pozostáva z troch etáp:

- plná implementácia Kodanských kritérií, politický reformný proces;
- sociálno-ekonomická transformácia počas prístupových rokovaní;
- komunikačná stratégia EÚ.

Vnútorň rozmer komunikačnej stratégie EÚ bol pripravený zvýšiť podporu tureckého členstva v Únii v rámci verejnej mienky. Jeho cieľom je posilniť dôveru tureckého ľudu vo vstupe do EÚ ako modernizovaný a demokratický proces, ktorý zvýši životnú úroveň v každej oblasti a lepšie podporí reformy. Zahraničný rozmer tohto modelu si kladie za cieľ zabezpečiť súdržnosť faktov a názory verejnej mienky na členstvo, obnoviť vzájomnú dôveru, zdôrazniť odhodlanosť, sebavedomie, úprimnosť Turecka, ako budúceho člena. Národný akčný plán pre prístupenie do EÚ bol vypracovaný na základe tejto stratégie. Akčný plán slúži ako mapa krokov, ktoré treba splniť a priority, ktoré by mali byť adaptované za účelom udržania a posilnenia politických reforiem v Turecku a taktiež prebiehajúcej sociálno-ekonomickej transformácie.

V akčnom pláne sa definuje rad spoločných opatrení, ktoré EÚ a Turecko majú implementovať a ktorých cieľom je čeliť spoločným výzvam zosúladeným spôsobom a dopĺňať úsilie Turecka pri zvládaní veľkého počtu ľudí, ktorí potrebujú ochranu a nachádzajú sa na jeho území. Okrem toho sa EÚ zaviazala k tomu, že zvýši svoju angažovanosť

---

⁵¹ EURACTIV. 2005. *Prístupové rokovania EÚ-Turecko*. [online]. 21.1.2016. [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: <https://euractiv.sk/fokus/rozsirovanie/pristupove-rokovania-eu-turecko/>

v politickom dialógu s Tureckom, pričom mu poskytne finančnú pomoc, urýchli plnenie plánu liberalizácie vízového režimu a zdynamizuje jeho prístupový proces.⁵²

---

⁵² Európska komisia. 2015. *Spolupráca EÚ a Turecka*. [online]. 24.11.2015 [citované 10.4.2017]. Dostupné na internete: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6162_sk.htm

2 Súčasné Turecko

V úvode druhej kapitoly opíšeme významné udalosti, ktoré sa odohrali medzi rokmi 2013 až 2016, pokračujeme so základnými charakteristikami Tureckej republiky a následne hospodárstvom krajiny.

2.1 Prierez rokmi 2013-2016

V máji až júni v roku 2013 v Turecku prebehli protivládne protesty, ktoré požadovali odchod prezidenta Erdogana z funkcie. Protesty vyvolali v EÚ vážne obavy a poukázali na nutnosť reforiem.

V októbri 2013 bola podpísaná ďalšia kapitola vyjednávania – kohézna politika. Taktiež bolo podpísané Memorandum o zahájení vízového liberalizačného procesu medzi EÚ a Tureckom. Ak by bol vývoj pozitívny, tureckí občania by následne mohli cestovať do EÚ bez víz.

16. decembra 2013 sa diskutovalo o vízovej liberalizácii pre Turkov cestujúcich do EÚ. Zároveň bola podpísaná dohoda o vrátení späť migrantov, ktorí sa dostali cez Turecko do EÚ nelegálnym spôsobom.

10. januára 2014 sa zišli v Bruseli vysoká predstaviteľka EÚ pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku Cathrine Ashtonová, eurokomisár pre rozšírenie politiky Štefan Füle, turecký minister zahraničných vecí Ahmet Davutoğlu a minister pre európske záležitosti a hlavný vyjednávač v prístupe Turecka do EÚ Mevlüt Çavuşoğlu. Jednali spolu o prístupových rokovaníach a taktiež aj o samotnom vzťahu EÚ - Turecko.⁵³

20. október 2014 je dňom, kedy Európska komisia predkladá prvú hodnotiacu správu dialógu EÚ s Tureckom o vízovej liberalizácii. Komisia síce pochválila Turecko a uznala jeho pokrok v reformách, no zároveň mu zadala radu opatrení, ktoré musí Turecko ešte splniť. A to zaobstaráť nové biometrické pasy, zlepšenie a zefektívnenie migračného manažmentu, účinný a integrovaný systém riadenia hraníc, lepšia pohraničná spolupráca, prijatie vnútroštátnych právnych predpisov v súlade s tými európskymi a medzinárodnými normami a pokračovanie v reforme tureckého súdnictva, revízia protiteroristického zákona, prijatie stratégie a vytvorenie plánu pre lepšie implementovanie a nediskrimináciu obyvateľov s rómskym

---

⁵³ EURACTIV. 2016. *Vzťahy EÚ a Turecka*. [online]. 2.1.2017 [citované 6.3.2017]. Dostupné na internete: <http://euractiv.cz/factsheet/rozsireni-eu/vztahy-eu-a-turecka-000141/>

občianstvom v Turecku.⁵⁴

V júni 2015 sa v Turecku konali parlamentné voľby. Víťaznou stranou bola Strana spravodlivosti a rozvoja prezidenta Recepta Tayyipa Erdoğan.

V októbri 2015 bol oznámený Akčný plán medzi EÚ a Tureckom, ktorý určil spoločný postup oboch strán, pri riešení migračnej krízy. Napríklad sa hovorilo o skvalitnení kontroly hraníc Turecka a zavedenie nových spoločných hliadok a aj o vytvorení nových utečeneckých táboroch na území Turecka.

November 2015 je mesiac, kedy Európska komisia zhodnotila vo výročnej správe, ako Turecko napreduje v plnení požiadaviek pre členstvo v EÚ. Turecko dostalo veľkú kritiku. K tým najzávažnejším problémom patrilo obmedzovanie ľudských práv a nezávislého súdnictva v krajine. Komisia odvolávala aj na znovuobnovenie mierových rozhovorov s kurdskou menšinou.⁵⁵

24. novembra 2015 turecká armáda zostrelila ruské vojenské lietadlo na hraniciach medzi Sýriou a Tureckom. Turecká armáda si obhajuje fakt, že lietadlo sa dostalo do tureckého vzdušného priestoru, no ruské ministerstvo obrany túto možnosť popiera. Obaja piloti sa katapultovali a stíhačka skončila na sýrskej strane hranice.⁵⁶

29. novembra 2015 sa v Bruseli konal Summit EÚ – Turecko. Toto stretnutie bolo venované prehĺbeniu vzájomných vzťahov medzi EÚ a Tureckom. bol aktivovaný spoločný akčný plán. Lídri EÚ a turecký premiér Ahmet Davutoğlu sa dohodli na vzájomnej spolupráci a tá by mala viesť k obmedzeniu prílevu migrantov do Európy. Turecko sa zaviazalo k sprísneniu ochrany svojich hraníc, zintenzívneniu boja proti pašovaniu ľudských bytostí a ich zneužívaniu a k plneniu readmisných dohôd⁵⁷. EÚ prisľúbila, že urýchli liberalizáciu vízovej politiky a vyjednávanie vstupu Turecka do EÚ.⁵⁸ Obe strany sa dohodli, že sa podobné summity budú konať dvakrát do roka, na úrovni ministrov, vysokej predstaviteľky,

---

⁵⁴ European Commission. 2014. *Commission assesses progress by Turkey in visa dialogue*. [online] 20.10.2014 [citované 11.4.2017]. Dostupné na internete: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1173_en.htm

⁵⁵ EURACTIV. 2016. *Vzťahy EU a Turecka*. [online]. 2.1.2017 [citované 6.3.2017]. Dostupné na internete: <http://euractiv.cz/factsheet/rozsireni-eu/vztahy-eu-a-turecka-000141/>

⁵⁶ Hospodárske noviny. 2015. *NATO potvrdzuje slová Turecka. Bodol nás komplic teroristov, tvrdí Putin*. [online] 24.11.2015 [citované 11.4.2017]. Dostupné na internete: <http://dennik.hnonline.sk/svet/577722-nato-potvrdzuje-slova-turecka-bodol-nas-komplic-teroristov-tvrdi-putin>

⁵⁷ Readmisné dohody sú bilaterálnymi zmluvami medzi EÚ a nečlenskou krajinou únie. Ich cieľom je uľahčiť vyhostenie nelegálnych imigrantov.

⁵⁸ EURACTIV. 2015. *Miliardy eur od EU: Prímějí Ankaru bojovat s nelegální migrací?* [online] 30.11.2015 [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: <http://euractiv.cz/clanky/vnitro-a-spravedlnost/turecko-na-boj-s-nelegalni-migraci-kapacity-ma-3-miliardy-eur-od-eu-jsou-pro-nej-motivaci-013029/>

komisárov, pretože sa očakáva poskytnutie platformy pre vyhodnotenie stavu medzi Tureckom a EÚ v medzinárodných otázkach. Mala by byť posilnená pravidelná spolupráca v rámci zahraničnej a bezpečnostnej politiky a hlavne boj proti terorizmu.

„Na začiatku marca roku 2016 sa už po tretíkrát zišli členovia Európskej rady s Tureckom. Stretnutie bolo venované prehĺbeniu ich vzájomných vzťahov, ako aj otázke riešenia migračnej krízy. Turecko a EÚ opätovne potvrdili svoj záväzok vykonávať spoločný akčný plán aktivovaný 29. novembra 2015. Dosiahol sa už veľký pokrok vrátane otvorenia tureckého trhu práce pre Sýrčanov, ktorí požívajú dočasnú ochranu, zavedenia nových vízových požiadaviek pre Sýrčanov a štátnych príslušníkov iných krajín, zvýšenia úsilia tureckej pobrežnej stráže a polície v oblasti bezpečnosti a intenzívnejšej výmeny informácií. Okrem toho Európska únia začala uvoľňovať finančné prostriedky vo výške 3 miliárd EUR⁵⁹ v rámci nástroja pre utečencov v Turecku na konkrétne projekty a dosiahol sa pokrok v oblasti liberalizácie vízového režimu a v rozhovoroch o prístupí vrátane otvorenia 17. kapitoly v decembri. Turecko ďalej 7. marca 2016 súhlasilo, že akceptuje rýchly návrat všetkých migrantov, ktorí nepotrebujú medzinárodnú ochranu a ktorí sa preplavili z Turecka do Grécka, a prijme späť všetkých neregulárnych migrantov, ktorí boli zadržaní v tureckých vodách. Turecko a EÚ sa tiež dohodli, že budú ďalej posilňovať opatrenia proti prevádzacom migrantov, a uvítali začiatok aktivít NATO v Egejskom mori.“ Dohodlo sa, že všetci noví migranti, ktorí prídu z Turecka na grécke ostrovy, budú od 20. marca 2016 posielaní späť do Turecka. Tento postup bude prebiehať v súlade s právom EÚ a medzinárodným právom a príslušné opatrenia sa budú konať v súlade s medzinárodnými normami. To znamená, že vracaní naspäť budú tí migranti, ktorí nepožiadajú o udelenie azylu, alebo ktorých žiadosť bola označená za neopodstatnenú, alebo neprípustnú. Taktiež za každého Sýrčana, ktorý bude vrátený z gréckych ostrovov do Turecka, bude zas iný Sýrčan vydaný z Turecka do EÚ.⁶⁰

15. júla 2016 sa uskutočnil vojenský pokus o štátny prevrat tzv. puč. Na mieste bolo 241 obetí a 2 196 zranených osôb. Tureckej vláde sa s podporou celého politického a spoločenského spektra podarilo zastaviť pokus o prevrat. EÚ okamžite a rázne odsúdila túto udalosť, pretože to predstavovalo priamy útok na demokraciu v Turecku.

20. júl 2016 bol v krajine v nadväznosti na štátny prevrat vyhlásený výnimočný stav

---

⁵⁹ Potreba financovania bude prebiehať s vývojom situácie.

⁶⁰ Európska komisia. 2016. *Vyhlásenie EÚ a Turecka, 18. marec 2016*. [online] 22.3.2016 [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: <http://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/>

po dobu troch mesiacov, neskôr predĺžený o ďalšie tri do 3. októbra. Vzhľadom na minulé udalosti EÚ vyzýva najvyššie úrady v Turecku, aby dodržiavali najvyššie štandardy v rešpektovaní právneho štátu a ľudských práv v súlade s medzinárodnými záväzkami a statusom kandidátskej krajiny. Pokus o prevrat spôsobil rozsiahle suspendovanie, prepúšťanie, zatýkanie. Tieto striktné opatrenia mali dopad na súdnictvo, políciu, vojenskú a civilnú službu, miestne orgány, učiteľov, právnikov, médiá, podnikateľov a ďalších. Niekoľko inštitúcií a súkromných firiem boli zatvorené a ich majetok zabavený alebo prevedený do verejných inštitúcií.⁶¹

2.2 Základné informácie o krajine

Oficiálny názov štátu je Turecká republika - *Turkiye Cumhuriyeti*. Hlavným mestom Turecka je Ankara. Rozloha Turecka je 783 562 km², z toho 769 632 km² je pevnina a 13 930 km² vodné plochy. Čo sa týka otázky rozloženia územia Turecka medzi Európou a Áziou, tak len 3% pokrývajú časť Európy a Áziu tvorí zvyšných 97%. Susediace štáty sú Arménsko, Azerbajdžan, Bulharsko, Gruzínsko, Grécko, Irán, Irak, Sýria.⁶² Turecko má strategickú polohu, kontroluje územie Bosporu a Dardanely, Marmarské more, ktoré spája Čierne a Egejské more.

Súčasne v roku 2017 dosahuje turecké obyvateľstvo počet 80 410 030. V porovnaní s minulým rokom 2016 počet narástol o 787 968 obyvateľov.⁶³ Najhustejšie obývaná oblasť je na severozápade okolo Bosporu, kde 20% celkovej populácie žije v Istanbule. V Turecku žije najviac Turkov (70-75%), ďalej v krajine žijú Kurdi (19%) a iné menšiny (7-12%). Najrozšírenejším náboženstvom je moslimské náboženstvo (99,8%) a iné (0,2%). Úradným jazykom je turečtina, ale Kurdi majú taktiež svoj jazyk.

Turecko je parlamentnou republikou. Svoju nezávislosť dosiahlo 29. októbra 1923. Posledná ratifikácia tureckej ústavy prebehla 9. novembra 1982. Ide o väčšinovú vládu zloženú výlučne zo strany *Adalet ve Kalkinma Partisi* – Strana spravodlivosti a rozvoja – AKP.

Exekutívu tvorí hlava štátu, prezident Recep Tayyip Erdogan, ktorý zastáva svoj úrad

---

⁶¹ European Commission. 2016. *Key findings of the 2016 Report on Turkey*. [online] 9.11.2016 [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3639_en.htm

⁶² Central intelligence agency. 2017. *The world factbook*. [online] 12.1.2017 [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>

⁶³ WORLDOMETERS. 2017. *Turkey Population (LIVE)* [online] 2017 [citované 25.6.2017]. Dostupné na internete: <http://www.worldometers.info/world-population/turkey-population/>

od 10. augusta 2014, vo voľbách získal 51.8% hlasov. Predsedom vlády je Binali Yildirim (od 22. mája 2016). Kabinet je tvorený z Rady ministrov nominovaný Premiérom, menovaný Prezidentom. Prezident je priamo volený nadpolovičnou väčšinou hlasov v dvoch kolách na oprávnené 5 ročné obdobie. Predseda vlády je menovaný Prezidentom z členov parlamentu. Od roku 2007 nastala zmena v ústave, Predseda vlády je volený Prezidentom z členov Veľkého národného zhromaždenia Turecka.

Legislatívu tvorí jednokomorové Veľké národné zhromaždenie Turecka (Turkiye Buyuk Millet Meclisi). Toto Veľké národné zhromaždenie tvorí 550 kresiel a je volené na 4 roky. Posledné voľby sa uskutočnili 1. novembra 2015, ďalšie sa uskutočnia v júny 2019. Strana AKP získala 49,5% hlasov.

Súdnictvo – Najvyšší súd v Turecku je Ústavný súd (Anayasa Mahkemesi), pozostáva zo 17 členov. Ďalej máme Kasačný súd, ktorý tvorí 390 sudcov a skladá sa z občianskych a trestných komôr. Štátny súd sa delí do 15 divízií a to na 14 súdnych a 1 poradná, každá má predsedu a najmenej 5 členov.⁶⁴

Vyššie uvedený politický systém krajiny bol platný do referenda, ktoré sa konalo v roku 2017. Po pozitívnom výsledku tohto referenda sa stáva z Turecka namiesto parlamentnej republiky, prezidentská republika.

2.3 Hospodárstvo Turecka

Turecko je na celom svete v poradí 18. krajina a 7. v Európe, ktorá má najväčšiu ekonomiku s priemerným rastom 4,9% v čase od roku 2002 do roku 2015. Patrí k významným strategickým partnerom EÚ, kvôli jeho polohe a ekonomickému potenciálu, ku ktorej ho viaže Dohoda o colnej únii. Po krajinách ako Rusko, Nemecko, Francúzsko, Spojené kráľovstvo disponuje Turecko 5. Najpočetnejšou pracovnou silou v Európe.

Ekonomika Turecka zaznamenala v rokoch 2015, 2016 silný rast vo výške 4 %, aj napriek tomu, že v krajine panovala komplikovaná geopolitická situácia a objavila sa rusko-turecká kríza⁶⁵. Výsledok je založený hlavne na silnej domácej privátnej a verejnej spotrebe, nízkych cenách ropy a oslabení Tureckej líry. V roku 2016 sa už taký vysoký ekonomický

---

⁶⁴ Central intelligence agency. 2017. *The world factbook*. [online] 12.1.2017 [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>

⁶⁵ na základe zostrelenia ruského bombardéru v novembri 2015

rast Turecku ďalej nepredpokladá, príčinou sú série teroristických útokov a pretrvávajúce násilie v oblastiach s prevažne s kurdským obyvateľstvom. Medzinárodný menový fond (MMF) predpovedá v roku 2016 rast tureckého HDP o 3,8 % a v roku 2017 3,4 %.

Najväčší obchodný partner Turecka je EÚ. Turecký export predstavoval v roku 2015 45 %, ktorý smeroval do krajín EÚ. Najväčšími exportnými partnermi je napríklad Nemecko (9 %), Veľká Británia (7 %), Irak (6 %), Taliansko (5 %), USA (4 %). Najväčšími importnými partnermi Turecka je Čína (12 %), Nemecko (10,3 %), Rusko (9,8 %), USA (5,4%), Taliansko (5,3 %). Najväčší podiel exportu v roku 2015 tvorili automobily (12 %), mechanické zariadenia (9 %), vzácne kamene (8 %). Najviac importované do krajiny boli minerálne palivá (18 %), mechanické zariadenia (12 %), elektrické stroje a zariadenia (9 %).⁶⁶

Turecko patrí medzi populárne investičné destinácie vo svete. V roku 2015 dosiahol prílev priamych zahraničných investícií (PZI) do tureckej ekonomiky 16,8 mld. USD. Ide o najvyšší prílev PZI do tureckej ekonomiky od hospodárskej a finančnej krízy 2008-2009.⁶⁷ Koncom roka 2016 sa prílev PZI v porovnaní s rokom 2015 rapídne znížil o 44,3 %. Celková hodnota PZI za prvých 10 mesiacov roku 2016 dosiahla 8,62 mld. EUR. Aktivita investorov značne klesla, čo spôsobilo napríklad narastanie teroristických útokov, obavy z politického smerovania prezidenta Recepta Tayyipa Erdogana, dlhotrvajúci spor s EÚ a zlyhaný puč z polovice júla. Tieto udalosti spôsobili značný prepád počtu turistov v krajine a oslabenie tureckej meny. Turecká líra v priebehu uplynulého roka stratila voči doláru 20 % hodnoty.⁶⁸

---

⁶⁶ MZV. 2016. *Ekonomická informácia o teritóriu*. [online] 2016 [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: https://www.mzv.sk/documents/741086/347854/Turecko+-ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu_Apr2016.pdf

⁶⁷ http://unctad.org/sections/dite_dir/docs/wir2016/wir16_fs_tr_en.pdf

⁶⁸ TASR. 2016. *Priame zahraničné investície do Turecka za prvých 10 mesiacov klesli*. [online] 23.12.2016 [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/ekonomika/priame-zahranicne-investicie-do-turec/235018-clanok.html>

Tabuľka 1 Vývoj vybraných ekonomických ukazovateľov

	2010	2012	2013	2014	2015
HDP, v mil. USD*	735,8	789,3	820,0	810,0	733,6
Rast HPD**	8,9 %	2,2 %	4,2 %	2,9 %	4,0 %
HDP na obyvateľa USD	9 215,0 1	10 479,0	10 782,0	10 537,0	9 261,0
Inflácia v %	6,4	6,16	7,4	8,9	7,7
Nezamestnanosť v %	11,2	9,2	9,7	9,6	10,2
PZI v mld. USD, netto	6,26	13,2	12,4	12,1	16,6

*bežné ceny, **stále ceny

Zdroj:<https://www.mzv.sk/documents/741086/347854/Turecko+->

+ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu_Apr2016.pdf⁶⁹

V Turecku podiel služieb rastie, ale stále sektor poľnohospodárstva zamestnáva štvrtinu ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Podiel poľnohospodárstva na HDP postupne klesá. V roku 2015 ho tvorilo 8,1 % HDP. Priemysel sa dynamicky rozvíja a jeho podiel na HDP je približne 27,7 %. Služby predstavujú 64,2 %.

Objem zahraničného obchodu Turecka rástol po liberalizácii v 80. rokoch, zvýšil sa z 10 mld. USD na začiatku 80. rokov na 82 mld. USD v roku 2000. V roku 2013 dosiahol obrat 403,45 mld. USD a v roku 2014 ľahko klesol 399,78 mld. USD. Negatívum Turecka je, že v posledných rokoch dosahuje trvalo vysoké negatívne saldo. Objem zahraničného obchodu Turecka v roku 2015 medziročne klesol o 12 % na 351 mld. USD, pričom export zaznamenal pokles o 8,7 % a import o 14,4 %.⁷⁰

⁶⁹<https://www.mzv.sk/documents/741086/347854/Turecko+->
+ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu_Apr2016.pdf

⁷⁰ MZV. 2016. *Ekonomická informácia o teritóriu*. [online] 2016 [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: <https://www.mzv.sk/documents/741086/347854/Turecko+->
+ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu_Apr2016.pdf

3 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Cieľom našej bakalárskej práce je oboznámiť sa s informáciami o vzťahoch medzi EÚ a Tureckom, charakterizovať vzájomné vzťahy EÚ a Turecka v období od roku 1963 a špecifikovať hlavné problematické oblasti, ktoré bránia vstupu Turecka do EÚ.

Pre napísanie práce na tému Turecko a Európska únia sme si vymedzili tri hlavné časti, ktoré na seba nadväzujú a sústredia sa hlavne na otázku, prečo Turecko nie je stále členom tejto organizácie. Prvá kapitola opisuje známu históriu vzniku Turecka ako republiky, historický postoj jeho najvyšších a najznámejších politických predstaviteľov k ďalšiemu smerovaniu a vývoju krajiny tak, aby záujemcom bolo jasné, z akého základu vychádza súčasný politický postoj Turecka vo vzťahu k integrácii do EÚ. Druhá kapitola úzko súvisí s prvou kapitolou a obsahovo v nej píšeme o aktuálnom stave krajiny z geografického, ekonomického a politického hľadiska. Posledná časť práce približuje najzásadnejšie problémy, ktoré sú zo strany EÚ prakticky neakceptovateľné pre vstup Turecka do tohto integračného zoskupenia a vidíme tu taktiež turecký nezáujem o riešenie týchto zásadných problémov.

Pri písaní práce sme v prvom rade používali texty z odbornej literatúry, s pomocou ktorých sme urobili súhrn všetkých, podľa nás všeobecných informácií o postupnej, stále neukončenej ceste Turecka do EÚ. Pracovali sme taktiež s viacerými internetovými zdrojmi, z ktorých sme vyňali relevantné informácie. Tým, že situácia v Turecku sa každým jedným dňom vyvíja a mení, použili sme články z rôznych overených svetových internetových denníkov, ktoré nám pomohli vytvoriť si obraz o súčasnej situácii v krajine.

Pred začatím písania bolo potrebné urobiť literárnu rešerš, ktorá nám poskytla aktuálny pohľad na danú problematiku. Ukázala nám rôzne teoretické východiská k téme, kde sme zvažili možnosti celkového obsahu našej bakalárskej práce. V prvých dvoch kapitolách sme použili metódu analýzy, ktorá nám umožnila sledovať vzťahy medzi faktami a charakter vzájomných súvislostí medzi nimi. V poslednej časti práce využívame syntézu, ktorá nám pomohla bližšie objasniť problematické aspekty vstupu do EÚ. Okrem spomínaných metód v závere využívame aj metódu indukcie a dedukcie, pri celkovom zhodnotení, či Turecko je, alebo nie je dobrý strategický partner pre EÚ.

4 Problematické aspekty vo vzťahu EÚ a Turecko

Poznáme rôzne politické prekážky vstupu Turecka do EÚ a to politicko-historické, ľudsko-právne a ekonomicko-sociálne. Medzi politicko-historické problematické aspekty patrí napríklad problém Cypru, Arménska genocída, silný nacionalizmus, nedostatok demokracie. Medzi ľudsko-právne prekážky zaraďujeme postavenie Kurdov v Turecku, diskrimináciu žien, turecký odlišný postoj k problematike ľudských práv. Nakoniec medzi ekonomicko-sociálne sporné body radíme napríklad obavu z lacnej pracovnej sily, relatívnu vysokú úroveň chudoby a veľmi rozdielnu štruktúru hospodárstva.

V poslednej časti bakalárskej práce sme sa rozhodli vybrať niektoré z týchto prekážok vstupu Turecka do EÚ a podrobnejšie opísať ich pôvod vzniku a postupné riešenie, alebo vývoj problému vo vzťahu s EÚ.

4.1 Cyperská otázka

Otázka Cypru a jeho členstva v EÚ patrí medzi jeden z hlavných problémov vstupu Turecka do EÚ a doteraz ovplyvňuje ich vzťahy. Ide o veľmi komplikovanú medzinárodnú politickú situáciu, najmä od roku 1981 kedy sa Grécko stalo členom Európskeho spoločenstva (ES). V dobe kedy Grécko vstúpilo do ES, prišlo k stabilizácii a k demokratizácii krajiny a naopak v Turecku vzťahy s ES dosiahli najnižší bod od konca Druhej svetovej vojny. Samostatná Cyperská republika vznikla 16. augusta 1960 po vyhlásení nezávislosti od Britského spoločenstva národov. Ostrov je v rozpore s rezolúciami OSN rozdelený na dve časti a to na južnú a severnú časť. Južná časť je obývaná gréckymi Cyperčanmi⁷¹ a v severnej časti bývajú tureckí Cyperčania⁷². Tí predstavujú menej ako štvrtinu z celkovo osemtisícovej populácie ostrova. Územie severnej časti Cypru, ktorú od roku 1974 okupovali turecké vojská, 15. novembra 1983 vyhlásilo nezávislosť. Severocyperská turecká republika (TRNC) nie je medzinárodne uznávaný štát. Jeho nezávislosť uznáva len Turecko. Na medzinárodnom fóre Cyperskú republiku zastupuje iba cypersko-grécka vláda, ktorá má pod kontrolou dve tretiny územia⁷³

---

⁷¹ Cyperská republika

⁷² Severocyperská turecká republika

⁷³ MUSILOVÁ, J. 2008. *Turecko a Evropa: Prekážky Turecka na ceste do sjednocené Evropy a evropská perspektiva Turecka*. [online]. 23.8.2008 [citované 18.4.2017].

4.1.1 Cyprus a Turecko v kontexte európskej integrácie

V roku 1962 Cyprus vôbec prvý krát dal najavo, že má záujem o kooperáciu s Európskym spoločenstvom. V decembri roku 1972 bola uzavretá Európskym spoločenstvom asociačná dohoda s Cyprom, ktorá nadobudla platnosť 1. júla 1973. V tých časoch sa nerátalo s takým zložitým priebehom európsko-cypersko-tureckých vzťahov ako je tomu v súčasnosti. Asociačnú dohodu v roku 1987 doplnil protokol upravujúci rámec vzájomných vzťahov, obsahovala taktiež zmienku o colnej únii, ktorej budovanie sa posunulo až na prístupové rokovania.

Z Agendy 2000 vieme, že prístupové rokovania s Cyprom by sa mali otvoriť pred vyriešením cyperskej otázky. Koncom roka na Luxemburskom summite bol stanovený začiatok prístupových rokovaní na 31. marca 1998 a zároveň bol status Turecka ako kandidátskej krajiny posunutý. Summit v Helsinkách znamenal odloženie Európskou radou vstup Cypru ako aj Turecka do EÚ. Podmienka vyriešenia cyperského problému bola definitívne vypustená z podmienok pre vstup Cypru do EÚ, ako aj jeho prístupových rokovaní. To znamená, že zjednotenie Cypru nebolo nutné pre vstup do EÚ a všetkým bolo jasné, že otázka zjednotenia Cypru do jeho vstupu do EÚ nebude vyriešená. Turecko dúfalo v pravý opak. Konečne dostalo status kandidátskej krajiny a v decembri 2004 na Summite Európskej rady mu bol odsúhlasený začiatok prístupových rokovaní na október 2005. EÚ vydala rozhodnutie o vstupe Cypru a ďalších deviatich štátov strednej a východnej Európy k 1. máju 2004. V tento dátum sa Cyperská republika stáva plnoprávnym členom EÚ.⁷⁴

Annanov plán bol doteraz najkomplexnejšie vypracovaný 137-stránkový návrh OSN na vyriešenie cyperskej otázky, ktorý 11. novembra 2002 predniesol bývalý generálny tajomník OSN Kofi Annan. Jednotlivé časti návrhu boli založené na argumentácii cyperských Turkov a cyperských Grékov, ktorú každá strana predložila na stretnutiach pod záštitou OSN. Podľa Annanovho plánu by zjednotením Cypru mala vzniknúť Cyperská konfederácia inšpirovaná švajčiarskym modelom, v ktorej mali spolu existovať dva samostatné územné celky, trvalo etnicky a právne od seba oddelené, a to turecký a grécky. Spolu by rozhodovali o zahraničnej, obrannej, hospodárskej, menovej a migračnej politike. Občianstvo by každá strana štátu mala vlastné, ale zároveň by dostali aj občianstvo zjednoteného Cypru. Národné občianstvo by to štátne len dopĺňalo, ale nenahradzovalo.

---

⁷⁴ FODOROVÁ, M. et al. 2012. *Integrácia západného Balkánu a Turecka do Európskej únie*. Bratislava: Ekonóm, 2012. 261 s.

Annanov plán bol odmietaný a niekoľko krát revidovaný. Zamietali ho obe strany a nakoniec neuspel. Podmienkou prijatia plánu bola účasť na referende, ktorého dátum bol stanovený na 24. apríla 2004. Bolo to tesne pred tým ako Cypruská republika vstúpila do EÚ.⁷⁵

Tabuľka 2 Výsledky referenda o zjednotení Cypru

Výsledky hlasovania	Za zjednotenie		Proti zjednoteniu		účasť
	%	počet	%	počet	
turecká cyperská komunita	64,91	77 646	33,09	41 973	84,35%
grécka cyperská komunita	24,17	99 976	75,83	313 704	89,25%
spolu	33,31	177 622	66,69	355 677	85,49%

Zdroj: <http://www.polres.gr/en/sites/default/files/PSA2007.pdf>⁷⁶

Cyperskí Gréci intenzívne presviedčali voličov hlasovať proti plánu, pretože u nich pretrvával odpor k samotnému obsahu plánu, čiže ponúkanému rozdeleniu moci medzi komunity. Obyvatelia južnej časti neboli proti zjednoteniu Cypru ako takému. Prekážalo im, že Annanov plán umožňuje ostať na ostrove Turkom, ktorí sa prisťahovali až po rozdelení ostrova a obmedzuje právo cyperských Grékov žiadať o navrátenie majetku v severnej časti.

Napriek tomu, že negatívny výsledok v gréckej časti sa očakával, generálny tajomník OSN Kofi Annan takisto neskrýval svoje sklamanie. „Zmeškala sa jedinečná historická šanca na vyriešenie cyperského problému,“ uviedol K. Annan. Ostrov podľa neho zostane „rozdelený a militarizovaný“.⁷⁷

Riešenie Cyperskej otázky napokon ostalo na samotnom Turecku. Očakáva sa, že problém vyrieši, pokiaľ sa chce stať členom EÚ. Vyriešenie tejto otázky nie je zahrnuté v Kodanských kritériách, ktoré Turecko musí naplniť pre vstup do EÚ, ale blokuje mu do nej cestu aby sa mohlo stať jej členom.⁷⁸

V júli 2005 Turecko podpísalo protokol, ktorý rozširoval colnú úniu o desať nových

⁷⁵ FODOROVÁ, M. et al. 2012. *Integrácia západného Balkánu a Turecka do Európskej únie*. Bratislava: Ekonom, 2012. 306 s.

⁷⁶ <http://www.polres.gr/en/sites/default/files/PSA2007.pdf>

⁷⁷ SCHÖNWIESNER, R. 2004. *Cyperskí Gréci odmietli plán na zjednotenie ostrova*. [online]. 26.4.2004 [citované 18.4.2017]. Dostupné na internete: <https://www.etrend.sk/ekonomika/cyperski-greci-odmietli-plan-na-zjednotenie-ostrova.html>

⁷⁸ MUSILOVÁ, J. 2008. *Turecko a Evropa: Prékážky Turecka na cestě do sjednocené Evropy a evropská perspektiva Turecka*. [online]. 23.8.2008 [citované 18.4.2017].

členských štátov EÚ. Ankara zároveň deklarovala, že podpisom protokolu neuznáva Cyperskú republiku. Turecko dokonca uzavrelo svoje prístavy a letiská Cypru. Preto Európska komisia dňa 29. novembra 2006 zmrazila rozhovory k prístupovým rokovaniam, ako odpoveď na to, že Turecko odmietlo aplikovať Ankarský protokol a otvoriť svoje prístavy a letiská, lodiam a lietadlám z Cypru. Rada ministrov zahraničia EÚ sa rozhodla v nadväznosti na Európsku komisiu, že bude suspendovať 8 z 35 kapitol.⁷⁹

4.2 Arménska genocída

Turecko a Arménsko majú spoločnú históriu už viac ako 800 rokov. V posledných desaťročiach sa rovnováha medzi krehkými medzinárodnými vzťahmi vyhrotila. Jeden z najväčších nevyriešených problémov je vzťah Arménska a Osmanskej ríše počas prvej svetovej vojny. Problém Arménskej genocídy v 20. rokoch 20. storočia na území bývalej Osmanskej ríše je dodnes nevyriešený a tvorí prekážku pri vstupe Turecka do EÚ.

V časoch Osmanskej ríše, Arménov podporovali Rusi a Francúzi v záujme vytvoriť Arménsko, proti čomu sa rázne postavili Turci. Po vzniku Tureckej republiky bol ich prioritou „kemalizmus“, a vybudovanie homogénneho tureckého národa. Pre tento dôvod sa v záujme integrity krajiny v rokoch 1915 až 1918 na území vtedajšej Osmanskej ríše, konali udalosti, ktoré sú považované za prvú genocídu dvadsiateho storočia. Arménska menšina tvorila 10% obyvateľstva, podľa vyhlásení Turecka bolo zavraždených okolo 300 000 Arménov⁸⁰, ale podľa vyhlásení Arménov tento počet stúpol až na 1 a viac miliónov obyvateľov.

Arménsko od Turecka žiada ospravedlnenie za minulé udalosti, no Turecko odmieta priznať jeho chybu a nepovažuje udalosti z roku 1915 za genocídu a ospravedlnenie je pre tureckú stranu neprípustné. Interpretuje ju ako nutnú deportáciu obyvateľstva, ktoré vtedy spolupracovalo s inými národmi v úmysle dosiahnuť odčlenenie sa od Osmanskej ríše.

V súčasnej dobe, keď Turecko je stále kandidát pre vstup do EÚ, sa uznanie genocídy chápe ako akt prejavovania ľudskej zodpovednosti. Zo strany stále pretrvávajúceho rokovania kvôli kandidatúre, je táto otázka podmienkou pre vstup zo strany EÚ. Tlak vyvíjaný na Turecko pre uznanie vzniknutých udalostí sa stretáva s negatívnymi názormi a taktiež situácia predstavuje veľmi citlivú politickú tému pre obe z nich. Uznanie genocídy by pre Turkov

---

⁷⁹ EURACTIV. 2004. *Vstup Turecka do EÚ a cyperský problém*. [online]. 20.11.2004 Dostupné na internete: <https://euractiv.sk/fokus/uncategorized/vstup-turecka-do-eu-a-cypersky-problem/>

⁸⁰ Ale aj tí sú vydávaní ako obeť prvej svetovej vojny a údaje počtu vtedajšej populácie Arménov sú podľa Turecka zveličené.

znamenal zlyhanie Atatürkovej „westernizácie“ krajiny. Ak by Turecko uznalo genocídu, mohlo by to mať na krajinu značný politický i ekonomický vplyv. Zaktivizovali by sa požiadavky na odškodnenie, resp. vrátenie späť niektorých oblastí, ktoré pred rokom 1915 obývali Arméni.⁸¹

4.3 Kurdi

V súčasnosti obýva horský región, ktorý sa rozprestiera na hraniciach Turecka, Iraku, Sýrie, Iránu, Arménska 30 až 40 miliónov Kurdov. Tvoria štvrtú najväčšiu etnickú skupinu na blízkom východe, no nikdy nedosiahli ich vlastný národný štát. Je to vôbec najväčšia skupina ľudí na svete bez štátnej príslušnosti. Turecko spája dlhá história diskriminácie a nespravodlivosti voči kurdskému ľudu. Stavia na jedno-národnostnom, nábožensky homogénnom unitárnom štáte, zjednocujúci všetkých tureckých občanov a ich identity a neuznáva národnostné menšiny. Kurdska otázka predstavuje závažný a doteraz nevyriešený problém. V posledných desaťročiach Kurdi čoraz viac ovplyvňujú regionálny vývoj, bojujú o autonómiu v Turecku a zohrávajú významnú rolu v konfliktoch v Iraku a Sýrii.⁸²

4.3.1 Kurdský problém v Turecku

Turecká vláda odmieta uznať právo kurdskeho ľudu na vytvorenie nezávislého štátu. Je to neustály kolobeh prenasledovania a neplatených sľubov. Poukazujú na to aj udalosti z minulosti a to napríklad zmluva zo Sèvres z roku 1920 po porážke Osmanskej ríše oklamala Kurdov, ktorí dúfali v nezávislý Kurdistan. Táto dohoda bola v roku 1923 nahradená zmluvou z Laussane⁸³, ktorá úplne odignorovala akúkoľvek myšlienku nezávislého kurdskeho štátu. Z tohto dôvodu si kurdsí nacionalisti začali vyžadovať väčšie práva v mene kurdskeho obyvateľstva.

Ankara a jej vzťah s Kurdmi sa razantne líši od bagdadskeho vzťahu, kde irackí Kurdi majú vysokú autonómiu a ich zastúpenie nájdeme aj vo federálnych inštitúciách. Turecko od dávna presadzuje politiku represie a vraždenie Kurdov, tak ako to bolo v prípade Arménska

---

⁸¹ FODOROVÁ, M. et al. 2012. *Integrácia západného Balkánu a Turecka do Európskej únie*. Bratislava: Ekonóm, 2012. 269 s.

⁸² BBC. 2016. *Who are the Kurds?* [online]. 14.3.2016 Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29702440>

⁸³ Podľa tejto zmluvy boli menšinové práva v Turecku pridelené iba Grékom, Arménom a Židom. Kurdi neboli chápaní ako menšina, ale ako súčasť tureckého národa.

na začiatku 20. storočia. Dnes stále turecká vláda odmieta akékoľvek obvinenie z Arménskej genocídy. Od 40. rokov minulého storočia Turecko presadzuje nútenú politiku asimilácie voči Kurdom, ktorá spočíva v popieraní ich kultúrnej a jazykovej identity. Kurdi na to reagujú násilím a bojujú za autonómiu a nezávislosť. Vzniká tzv. Kurdský problém.

Medzi rokmi 1960 a 1980 sa rozširovalo pozoruhodné množstvo politických a kultúrnych skupín, ktoré sa snažili o potlačovanie vojenského režimu. Výnimkou bola Strana kurdských pracujúcich, známa pod skratkou PKK, ktorá bojovala a v súčasnosti bojuje za práva Kurdov v Turecku. Strana vznikla roku 1974. Praktizuje partizánske a vojenské represie. Na svete je táto kurdská organizácia medzinárodne uznávaná ako teroristická skupina. Odkedy je Erdoganova Strana spravodlivosti a rozvoja pri moci⁸⁴, sa Erdoganov postoj voči Kurdom zmiernil. Pravdepodobne to spôsobila atraktívna perspektíva vstupu krajiny do EÚ, pretože Kurdský problém je prekážkou k približovaniu sa k členstvu v Spoločenstve.⁸⁵

Kríza v Sýrii zhoršila turecké obavy z kurdskej autonómie a v roku 2015 Turecko obnovilo svoju kampaň proti kurdským militantom. Začalo s bombovými útokmi proti PKK, ktoré úplne narušili prímerie medzi Kurdmi a Turkami z obdobia od roku 2013 do 2015. Táto kampaň bola do značnej miery odsúdená za humanitárnu tragédiu a medzinárodné spoločenstvo vinilo Erdogana za pozastavenie mierového procesu a odmietanie uznať Kurdom odlišný národný status.⁸⁶

Dnes je kurdský problém v Turecku otvorený a turecká vláda vedie vojnu proti tým ľuďom, ktorí sa odmietajú nazývať Turkami. Podľa Erdogana sú všetci kurdskí rebeli teroristi a taktiež zastáva názor, že v krajine nie je problém kurdská otázka, ale len problém terorizmu.⁸⁷

Otázka zabezpečenia a dodržiavania práv menšín sa stala hodnotovou kategóriou EÚ, teda samozrejmosťou ich garancie v rámci legislatívneho právneho štátu. Turecko ako kandidátska krajina alebo eventuálny členský štát EÚ potrebuje garantovať dodržiavanie

---

⁸⁴ AKP vedie krajinu od roku 2002.

⁸⁵ Mediterranean affairs. 2016. *Turkey, the Kurdish issue*. [online]. 18.4.2016 Dostupné na internete: <http://mediterraneanaffairs.com/turkey-the-kurdish-issue/>

⁸⁶ ROSENFELD, J. 2016. *Turkey Is Fighting a Dirty War Against Its Own Kurdish Population*. [online]. 9.3.2016 Dostupné na internete: <https://www.thenation.com/article/turkey-is-fighting-a-dirty-war-against-its-own-kurdish-population/>

⁸⁷ WEISE, Z. 2016. *In Erdogan's Turkey, Everyone Is a Terrorist*. [online]. 24.3.2016 Dostupné na internete: <http://foreignpolicy.com/2016/03/24/in-erdogans-turkey-everyone-is-a-terrorist-kurds-pkk-terrorism/>

ľudských práv a demokratických inštitúcií. V súvislosti s EÚ a silného medzinárodného tlaku začalo Turecko poskytovať kurdskému obyvateľstvu čoraz viac práv a ich postavenie sa začalo zlepšovať, bolo prijatých mnoho opatrení v záujme zaistenia rovnoprávneho postavenia Kurdov.⁸⁸

4.4 Otázka demokracie v Turecku – Referendum 2017

Dňa 16. apríla 2017 sa konalo referendum v Turecku, ktoré prinieslo so sebou nový návrh ústavy. Tento návrh výrazne zmenil kompetentnosť súčasného tureckého prezidenta Recep Tayyip Erdogana. Je to pravdepodobne najkontroverznejšia zmena politického systému v dejinách moderného Turecka, ktorá dáva rozsiahle právomoci vplyvnému prezidentovi. Turecko sa zmení z parlamentnej republiky na prezidentskú. Medzi zmeny, ktoré zahŕňa táto transformácia ústavy patria:

- Funkcia premiéra bude zrušená. Bude vytvorený nový úrad Viceprezidenta (prípadne dvoch, alebo troch).
- Prezident sa stane hlavou výkonnej moci, ako aj hlavy štátu a taktiež bude udržiavať silné vzťahy s vládnuou politickou stranou.
- Bude mu udelená právomoc vymenovávať ministrov, schvaľovať rozpočet, menovať vyšších sudcov a vydávať dekréty so silou zákona.
- Sám prezident bude môcť vyhlásiť výnimočný stav a odvolať parlament.
- Počet poslancov sa zvýši z 550 na 600.
- Parlament stratí právo dôkladne skúmať ministrov, alebo prikázať ich preverenie. Parlament bude mať možnosť obviňovať, alebo vyšetriť prezidenta, iba ak bude mať väčšinový súhlas od členov parlamentu. Dve tretiny hlasov bude potrebných na predvedenie prezidenta k súdu.
- Prezidentské a parlamentné voľby sa budú konať v rovnaký deň každých päť rokov. Funkčné obdobie prezidenta bude najviac dve po sebe nasledujúce obdobia.⁸⁹

Turecko je toho názoru, že sa touto zmenou zjednoduší rozhodovanie a tým sa Turecko vyhne komplikovaným parlamentným koalíciám, ktoré krajinu v minulosti dostávali

---

⁸⁸ GRANČAY, M. – SZIKOROVÁ, N. 2012. *Integrácia západného Balkánu a Turecka do Európskej únie- Individuálny aspekt*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2012. 230 s.

⁸⁹ BBC. 2017. *Why did Turkey hold a referendum?* [online]. 16.4.2017 [citované 20.6.2017]. Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-europe-38883556>

do problémov. Prezidenta už nebude viac voliť parlament, ale bude ho voliť turecký ľud. Funkcia premiéra je zbytočná, pretože iba sám prezident bude môcť prijímať zákony. Dokonca sa hovorí o zmene, ktorá by ukončila extrémistické útoky, ktoré za posledných osemnásť mesiacov zabili viac ako 500 ľudí.⁹⁰

Európa nevníma tieto udalosti až tak pozitívne. Referendum prebiehalo v podmienkach výnimočného stavu vyhláseného po pokuse o štátny prevrat z júla minulého roka. Turecký parlament schválil dodatky k zmluve týkajúce sa referenda, keď niekoľko poslancov z druhej najväčšej opozičnej strany bolo vo väzení. Rada Európy zdôrazňuje, že schválenie pozmeňujúcich a doplňujúcich návrhov bolo vykonané v rozpore s tajným hlasovaním, ktoré spochybňuje skutočnú pravdivosť podpory reformy a osobný postoj hlasovania poslancov. Navyše Benátska komisia skonštatovala, že súčasný stav núdze v Turecku neposkytuje správne demokratické prostredie pre realizáciu a hlasovanie na referende. Podobne EÚ poznamenala, že reformy budú hodnotené z hľadiska záväzkov Turecka ako kandidátskej krajiny a vyzvali vedúcich predstaviteľov, aby usilovali o čo najširší národný konsenzus pri ich implementácii. Taktiež vyzýva Turecko aby sa zdržalo neprimeraných rozhodnutí a opatrení, ktoré by celú situáciu zhoršili. Dôležité veci môžu byť vyriešené iba prostredníctvom vzájomnej komunikácie.⁹¹

4.4.1 Výsledky referenda zo 16. apríla 2017

Turecké referendum skončilo pozitívne pre Erdogana. To znamená, že Turci hlasovali pre zmenu ústavy na prezidentskú. Volebná účasť bola 84 %. Pre zmenu hlasovalo skoro 25 miliónov Turkov a proti asi o 1,3 milióna menej.⁹² Celkovo 51,4 % obyvateľov ústavné zmeny prijalo.

Posilnenie prezidentských právomocí môže mať zásadný vplyv, nielen na Turecko, ale aj na vzťah Ankary s EÚ. Obavy zo zhoršenia vzťahov sa stupňujú. Erdogan označil referendum ako historickú udalosť a dodáva: „*Turecko urobilo historické rozhodnutie, pokiaľ ide o systém vlády.*“ „*Chceme, aby organizácie a zahraničie rozhodnutie nášho národa*

---

⁹⁰ BBC. 2017. *Why did Turkey hold a referendum?* [online]. 16.4.2017 [citované 20.6.2017]. Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-europe-38883556>

⁹¹ GOTEV, G. 2017. *Commission 'seriously concerned' about Turkish constitutional changes.* [online]. 14.3.2017 Dostupné na internete: <http://www.euractiv.com/section/enlargement/news/commission-seriously-concerned-about-turkish-constitutional-changes/>

⁹² Za zmenu hlasovalo najmä obyvateľstvo z vidieka a z menších miest a naopak mestá ako Ankara, Istanbul, Izmir boli proti Erdoganovej reforme ústavy.

rešpektovali.“⁹³

Po voľbách sa objavila veľká vlna kritiky na súčasného prezidenta a opozícia podala odvolanie na zrušenie výsledku referenda, ktorým krajina dosiahla prezidentský režim a tak by Erdoganovi zaistila predĺženie jeho prezidentskej funkcie až do roku 2029. Napriek nezrovnalostiam tureckej opozície, toto tesné víťazstvo v referende je platné. Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu (OBSE), uviedla že referendum sa uskutočnilo za neférových podmienok, kde obe strany nemali rovnaké príležitosti. Podľa nich bolo zaznamenané zneužívanie štátnych zdrojov na ovplyvnenie výsledku. Taktiež bola kampaň nevyvážená kvôli aktívnej účasti prezidenta a vyšších úradníkov. Keďže v krajine je stále vyhlásený mimoriadny stav, základné slobody boli obmedzené. Aj napriek určitým opatreniam, právny rámec je neadekvátny pre skutočne demokratické referendum.⁹⁴ Rada Európy, ktorá taktiež bola účastná na monitorovaní priebehu volieb konštatovala, že hlasovanie neplní svoje štandardy. Osoby monitorujúce situáciu tiež kritizovali oneskorenú zmenu volebných funkcionárov, ktorí umožnili započítať hlasy aj bez úradných pečiatok overujúcich ich pravosť.⁹⁵

Jedna z najzávažnejších geopolitických otázok vôbec vyplývajúcich z referenda je, či sa Turecko má možnosť ešte priblížiť k členstvu EÚ. Už dosť napäté vzájomné vzťahy sa referendom zhoršili keď obvinil počas kampane Holandsko a Nemecko z nacizmu, kde krajiny zabraňovali tureckým úradníkom v organizovaní pro-referendového zhromažďovania pre tureckých migrantov.

Situácia po referende môže znamenať začiatok trvalého posunu v perspektíve Turecka. Počas kampane Erdogan povedal, že členstvo Turecka v EÚ sa objasní po voľbách. Vo svojom víťaznom prejave po referende prehlásil, že je v jeho záujme obnoviť trest smrti a ak parlament jeho plány nepodporí, bude sa konať ďalšie referendum o znovuzavedení tohto trestu. Ten bol v Turecku zrušený roku 2004 práve kvôli snahe o vstup do EÚ.

Reakcie vedúcich predstaviteľov Európy nepredstavovali nadšenie, všímajúc si rozdiely medzi Tureckom a EÚ. Nemecko a Francúzsko vyjadrili svoje obavy z možných

---

⁹³ TA3. 2017. *Turci si vybrali viac moci pre Erdogana, opozícia hovorí o podvodoch*. [online]. 16.4.2017 [citované 20.4.2017]. Dostupné na internete: <http://www.ta3.com/clanok/1103696/turci-si-vybrali-viac-moci-pre-erdogana-opozicia-hovori-o-podvodoch.html>

⁹⁴ BBC. 2017. *Turkey referendum: Vote expanding Erdogan powers 'valid'*. [online]. 17.4.2017 Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-europe-39618614>

⁹⁵ BBC. 2017. *Turkey referendum: EU urges Ankara to probe illegal vote claims*. [online]. 18.4.2017 Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-europe-39632874>

volebných nezrovnalostí a vyzvali Erdogana aby sa zapojil do rozhovoru s opozíciou. Tiež varujú, že obnovenie trestu smrti, by ukončilo rokovania o vstupe Turecka do EÚ.

Ak Turecko odmietne ponuku vstupu do EÚ, ostanú vyriešiť dve závažné otázky. Prvou je utečenecká kríza, pričom predstavitelia Únie majú v záujme dodržiavať podmienky plánu dohodnutého v lete 2016 z cieľom zastaviť toky utečencov. Druhá otázka je ekonomického charakteru a to sústredenie sa na posilnenie colnej únie a potenciálnu dohodu o voľnom obchode medzi EÚ a Tureckom.⁹⁶

4.4.2 Situácia po referende

Na konci mája roku 2017, odvtedy čo sa konalo referendum v Turecku o zavedení prezidentského systému, sa prvý krát stretli vysokí predstavitelia Bruselu spolu s tureckým prezidentom Erdoganom a urobili predbežný krok smerom k normalizácii ich vzájomných vzťahov. Vzťahy medzi EÚ a Tureckom sa po referende zhoršovali v dôsledku čoraz autoritatívnejších krokov prezidenta, ale v súčasnosti majú obe strany záujem na odbúraní vzniknutého napätia. V hre je udržanie Ankary ako najväčšieho obchodného partnera EÚ a Brusel zase potrebuje aby prebehol dialóg s NATO pre zabezpečenie potrebnej európskej stability.

Stretnutie sa konalo v Bruseli s predsedom Európskej komisie Jean-Claude Junckerom a predsedom Európskej rady Donaldom Tuskom. Toto zasadnutie, zdá sa, uvoľnilo napätie medzi Tureckom a EÚ. Hovorca Európskej komisie povedal, že Turecko a EÚ musia a budú pokračovať naďalej v spolupráci a taktiež dodal, že tie najdôležitejšie otázky boli diskutované v dobrej atmosfére a porozumení.

Očakávať však radikálnu zmenu v znovunastolení dobrých vzťahov nemôžeme, pretože medzi Ankarou a Bruselom existujú stále väčšie rozdiely, v najmä čoraz represívnejšom Erdoganovom režime a zhoršovaní ľudských práv a obmedzovaní demokracie v krajine. Toto stretnutie je len príležitosť na obnovenie ich rozhovorov.

Erdogan na letisku v Ankare pred stretnutím v Bruseli prehlásil: „Nechceme prerušiť vzťahy s EÚ, ale EÚ nemôže čakať, že Turecko sa ocitne v pozícii žobraka priamo pred jej

---

⁹⁶ SLOAT, A. 2017. *Here's What Erdogan's Referendum Means for Turkey, the EU, and the U.S.* [online]. 17.4.2017 Dostupné na internete: <http://foreignpolicy.com/2017/04/17/heres-what-erdogans-referendum-means-for-turkey-the-eu-and-the-u-s/>

dverami“.⁹⁷

---

⁹⁷ BARIGAZZI, J. 2017. *Turkey and EU talk — but it's not a rapprochement*. [online]. 25.5.2017 [citované 26.6.2017]. Dostupné na internete: <http://www.politico.eu/article/erdogan-turkey-and-eu-talk-but-its-not-a-rapprochement/>

Záver

V prípade viacerých otázok ohľadom vstupu Turecka do EÚ, si treba všímať vývojové trendy v krajine. Stále si kladieme otázku či Turecko má vstúpiť, alebo nemá vstúpiť do Únie. Posudzujeme to vždy podľa súčasného stavu krajiny, ale treba vyzdvihnúť aj fakt, že Turecko už má za sebou dlhú cestu v spolupráci s Európou a je členom najvýznamnejších svetových organizácií ako NATO, Rada Európy, OECD a iné. Pre tieto prevažne európske organizácie, je Turecko významný člen a sním spojené sociálne a ekonomické hodnoty, ktoré vyznáva, nie sú ani v rozpore s hodnotami týchto organizácií.

Krajina leží na veľmi výhodne strategicky položenom mieste, ktoré vzbudzuje záujem iných štátov o ponuku Turecka. Jeho zahraničný obchod láka svetové trhy a preto by mohol byť prípadný vstup ešte atraktívnejší pre štáty Európy. Prijatím Turecka by sa taktiež otvorili nové cesty do okolitých ázijských krajín. Momentálne je krajina na nízkej rozvojovej úrovni, ale jej ročný nárast prevyšuje aj samotný potenciál EÚ. Turecko má takmer 80,5 milióna obyvateľov a keby vstúpilo do EÚ, stalo by sa druhou najpočetnejšou členskou krajinou a je možné, že by časom predbehlo aj Nemecko. Z toho by pravdepodobne vyplývali inštitucionálne zmeny, napríklad vysoký počet tureckých poslancov v EÚ. Toto tvrdenie je taktiež rozhodujúce pri integrácii, pretože z našich zistení Európa nemá veľkú dôveru pri dodržiavaní ľudských práv v krajine a to je vôbec základná podmienka, ktorá je taktiež obsiahnutá v kodanských kritériách. Takisto fakt, ktorý vyplýva z početnosti tureckého obyvateľstva je strach o migračné problémy, no na druhej strane pôsobia mladí Turci ako perspektívna pracovná sila. Väčšina členských štátov EÚ má strach z pohľadu kultúrneho aspektu, kvôli rozšírenému Islamu a moslimskému obyvateľstvu. Väčšinou kresťanská Európa, podľa verejnej mienky sa bojí prijať cudziu kultúru a náboženstvo. Ich kultúrny život sa výrazne odlišuje od Európskeho, ale ak naozaj tento moslimský štát bude rešpektovať a dodržiavať pravidlá, ktoré vychádzajú z členstva, tak Turecko dokáže byť v budúcnosti členom európskej spoločnosti. Taktiež môže nastať situácia, kedy prijatím Turecka sa vytvorí akýsi most medzi kresťanskou Európou a Moslimským Tureckom a príde ku krízovým situáciám a riešeniu častejších náboženských problémov.

Na záver chceme spomenúť ďalšie problémy, ktoré značne obmedzujú turecké členstvo v Únii a ktoré sú taktiež spornými bodmi už niekoľko desiatok rokov. Medzi ne patrí doteraz nevyriešená Cyperská otázka. Ide o zložitú cypersko-turecko-európske vzťahy, kde Turecko výslovne neuznáva Cyperskú republiku. Ďalšou prekážkou je potvrdenie Arménskej

genocídy. Uznanie genocídy sa chápe ako akt prejavu ľudskej zodpovednosti a je neželanou podmienkou zo strany EÚ. Uznanie genocídy by pre Turkov znamenalo zlyhanie Atatürkovej „westernizácie“ krajiny. Ak by Turecko uznalo genocídu, mohlo by to mať na krajinu značný politický i ekonomický vplyv. Zaktivizovali by sa požiadavky na odškodnenie, resp. vrátenie späť niektorých oblastí, ktoré pred rokom 1915 obývali Arméni. Podstatný bod je taktiež odmietanie uznania práva kurdskeho ľudu na vytvorenie nezávislého štátu. A ako posledné spomíname nedávnu udalosť, ktorá sa odohrala v apríli 2017. Konalo sa referendum o zmene politického systému na prezidentský, kde by moc jedného človeka v štáte mohla pôsobiť nekontrolovateľne a preto by mohla mať takáto výrazná a náhla zmena pri dôležitej otázke vstupu neželané negatívne následky.

Do dnešného dňa nám nie je jasné do akej miery to aktéri Turecka a EÚ myslia s integráciou vážne a súčasná situácia týkajúca sa členstva je veľmi nepredvídateľná. Z jedného pohľadu by bolo výhodné aby sa Turecko stalo členom, kvôli zahraničnému obchodu a svojej strategickej polohe, no na druhej strane nás obmedzuje v rozhodovaní množstvo závažných problémov a vnímame Turecko ako člena v EÚ skôr ako hrozbu.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje:

1. FODOROVÁ, M. et al. 2012. *Integrácia západného Balkánu a Turecka do Európskej únie*. Bratislava: Ekonóm, 2012. 306 s. ISBN 978-80-225-3383-6.
2. GRANČAY, M. – SZIKOROVÁ, N. 2012. *Integrácia západného Balkánu a Turecka do Európskej únie- Individuálny aspekt*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2012. 230 s. ISBN 978-80- 225-3374- 4.
3. LIPKOVÁ, L. 2011. *Európska Únia*, Bratislava: Sprint dva, 2011. 448 s. ISBN: 978-80-8939-333-6.
4. PIRICKÝ, G. 2006. *Turecko*, Praha: Libri, 2006. 201 s. ISBN: 80-7277-323-2.
5. ZÜRCHER, E. 2004. *Turkey a modern history*. 3 vyd. New York: I.B.Tauris, 2004. 432 s. ISBN: 08-5773-054-1.

Internetové zdroje:

1. BARIGAZZI, J. 2017. *Turkey and EU talk — but it's not a rapprochement*. [online]. 25.5.2017 [citované 26.6.2017]. Dostupné na internete: <http://www.politico.eu/article/erdogan-turkey-and-eu-talk-but-its-not-a-rapprochement/>.
2. BBC. 2016. *Who are the Kurds?* [online]. 14.3.2016 Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29702440>.
3. BBC. 2017. *Turkey referendum: EU urges Ankara to probe illegal vote claims*. [online]. 18.4.2017 Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-europe-39632874>.
4. BBC. 2017. *Turkey referendum: Vote expanding Erdogan powers 'valid'*. [online]. 17.4.2017 Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-europe-39618614>.
5. BBC. 2017. *Why did Turkey hold a referendum?* [online]. 16.4.2017 Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-europe-38883556>.
6. CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. 2017. *The world factbook*. [online]. 12.1.2017 [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>.

7. EURACTIV. 2004. *Vstup Turecka do EÚ a cyperský problém*. [online]. 20.11.2004 Dostupné na internete: <https://euractiv.sk/fokus/uncategorized/vstup-turecka-do-eu-a-cypersky-problem/>.
8. EURACTIV. 2005. *Prístupové rokovania EÚ-Turecko*. [online]. 21.1.2016. [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: <https://euractiv.sk/fokus/rozsirovanie/pristupove-rokovania-eu-turecko/>.
9. EURACTIV. 2014. *Turecko*. [online]. 21.1.2016 [citované 11.4.2017]. Dostupné na internete: <https://euractiv.sk/fokus/rozsirovanie/turecko-2/>.
10. EURACTIV. 2015. *Miliardy eur od EU: Přimějí Ankaru bojovat s nelegální migrací?* [online]. 30.11.2015 [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: <http://euractiv.cz/clanky/vnitro-a-spravedlnost/turecko-na-boj-s-nelegalni-migraci-kapacity-ma-3-miliardy-eur-od-eu-jsou-pro-nej-motivaci-013029/>.
11. EURACTIV. 2016. *Vztahy EU a Turecka*. [online]. 2.1.2017 [citované 6.3.2017]. Dostupné na internete: <http://euractiv.cz/factsheet/rozsireni-eu/vztahy-eu-a-turecka-000141/>.
12. EUROPEAN COMMISSION. 2014. *Commission assesses progress by Turkey in visa dialogue*. [online]. 20.10.2014 [citované 11.4.2017]. Dostupné na internete: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1173_en.htm.
13. EUROPEAN COMMISSION. 2016. *Key findings of the 2016 Report on Turkey*. [online]. 9.11.2016 [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3639_en.htm.
14. EUROPEAN PARLIAMENT. 1999. *Helsinki european council 10 and 11 december 1999 presidency conclusions*. [online]. 1999 [citované 11.4.2017]. Dostupné na internete: http://www.europarl.europa.eu/summits/hell_en.htm.
15. EURÓPSKA KOMISIA. 2015. *Spolupráca EÚ a Turecka*. [online]. 24.11.2015 [citované 10.4.2017]. Dostupné na internete: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6162_sk.htm.
16. EURÓPSKA KOMISIA. 2016. *Vyhlásenie EÚ a Turecka, 18. marec 2016*. [online]. 22.3.2016 [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: <http://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/>.
17. EUROPSKY PARLAMENT. *Európsky parlament a rozširovanie EÚ*. [online]. [citované 20.6.2017]. Dostupné na internete:

http://www.europarl.europa.eu/slovakia/sk/informacie_o_eu/strucna_charakteristika_ep/ep_rozsirovanie_eu.html.

18. FICKER, A. 2011. *Vojenské převraty a zásahy*. [online]. 29.11.2011 [citované 6.3.2017]. Dostupné na internete: <https://www.valka.cz/14309-Armada-jako-strazce-demokracie-Pripad-Turecka-3-Vojenske-prevraty-a-zasahy>.
19. GOTEV, G. 2017. *Commission 'seriously concerned' about Turkish constitutional changes*. [online]. 14.3.2017 Dostupné na internete: <http://www.euractiv.com/section/enlargement/news/commission-seriously-concerned-about-turkish-constitutional-changes/>.
20. HOSPODÁRSKE NOVINY. 2015. *NATO potvrdzuje slová Turecka. Bodol nás komplic teroristov, tvrdí Putin*. [online]. 24.11.2015 [citované 11.4.2017]. Dostupné na internete: <http://dennik.hnonline.sk/svet/577722-nato-potvrdzuje-slova-turecka-bodol-nas-komplic-teroristov-tvrdi-putin>.
21. HOVÁDEK, J. 2006. *Ekonomický vývoj Turecka a jeho případná integrace do Evropské unie*. [online]. 6.5.2011 [citované 5.3.2017] Dostupné na internete: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/39107/HovadekJ_EkonomickyVyvoj_J_V_2011.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
22. INFOCURIA. 2006. *Rozsudok súdu prvého stupňa (piata komora)*. [online]. 30.3.2006 [citované 6.6.2017]. Dostupné na internete: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=55306&doclang=SK>.
23. Kolektív autorov. 2009. *Kemal Atatürk*. [online]. 2009 [citované 5.3.2017]. Dostupné na internete: <http://www.history.com/topics/kemal-ataturk>.
24. MEDITERRANEAN AFFAIRS. 2016. *Turkey, the Kurdish issue*. [online]. 18.4.2016 Dostupné na internete: <http://mediterraneanaffairs.com/turkey-the-kurdish-issue/>.
25. MUSILOVÁ, J. 2008. *Turecko a Evropa: Překážky Turecka na cestě do sjednocené Evropy a evropská perspektiva Turecka*. [online]. 23.8.2008 2004 [citované 18.4.2017]. Dostupné na internete: https://is.muni.cz/th/87562/ff_m/dipl_final.doc.
26. MZV. 2016. *Ekonomická informácia o teritóriu*. [online]. 2016 [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: https://www.mzv.sk/documents/741086/347854/Turecko+-ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu_Apr2016.pdf.

27. ÖZCAN, G. 2010. *The changing role of turkey's military in foreign policy making*. [online]. 2010. [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: <http://revistas.ucm.es/index.php/UNIS/article/viewFile/UNIS1010230023A/26972>.
28. Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs. 2011. *Turkey-EU Relations*. [online]. 2011 [citované 9.3.2017]. Dostupné na internete: <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-european-union.en.mfa>.
29. ROSENFELD, J. 2016. *Turkey Is Fighting a Dirty War Against Its Own Kurdish Population*. [online]. 9.3.2016 Dostupné na internete: <https://www.thenation.com/article/turkey-is-fighting-a-dirty-war-against-its-own-kurdish-population/>.
30. SCHÖNWIESNER, R. 2004. *Cyperskí Gréci odmietli plán na zjednotenie ostrova*. [online]. 26.4.2004 [citované 18.4.2017]. Dostupné na internete: <https://www.etrend.sk/ekonomika/cyperski-greci-odmietli-plan-na-zjednotenie-ostrova.html>.
31. SLOAT, A. 2017. *Here's What Erdogan's Referendum Means for Turkey, the EU, and the U.S.* [online]. 17.4.2017 Dostupné na internete: <http://foreignpolicy.com/2017/04/17/heres-what-erdogans-referendum-means-for-turkey-the-eu-and-the-u-s/>.
32. TA3. 2017. *Turci si vybrali viac moci pre Erdogana, opozícia hovorí o podvodoch*. [online]. 16.4.2017 [citované 20.4.2017]. Dostupné na internete: <http://www.ta3.com/clanok/1103696/turci-si-vybrali-viac-moci-pre-erdogana-opozicia-hovori-o-podvodoch.html>.
33. TASR. 2016. *Priame zahraničné investície do Turecka za prvých 10 mesiacov klesli*. [online]. 23.12.2016 [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: <http://www.teraz.sk/ekonomika/priame-zahranicne-investicie-do-turec/235018-clanok.html>.
34. TUČEK, F. [S. a.]. *Turecko*. [online]. [S. a.] [citované 10.4.2017]. Dostupné na internete: <https://www.euroskop.cz/9132/sekce/turecko/>.
35. ULUSOY, K. 2008. *Turkey and the EU: democratization, civil-military relations, and the Cyprus issue. Insight Turkey*. [online]. 2008 [citované 16.4.2017]. Dostupné na internete: http://file.insightturkey.com/files/pdf/insight-turkey_vol_10_no_4_2008_ulusoy.pdf.

36. VODOVÁ, B. 2008. „*Sekularismus*“, *ústavnost a silná pozice armády v Turecku z pohledu Evropské unie*. [online]. 11.5.2008 [citované 8.3.2017]. Dostupné na internete: https://is.muni.cz/th/75470/ff_m_b1/.
37. WEISE, Z. 2016. *In Erdogan's Turkey, Everyone Is a Terrorist*. [online]. 24.3.2016 Dostupné na internete: <http://foreignpolicy.com/2016/03/24/in-erdogans-turkey-everyone-is-a-terrorist-kurds-pkk-terrorism/>.
38. WOODS, J. 2015. *Anatolia*. [online]. 30.4.2015 [citované 5.3.2017]. Dostupné na internete: <https://www.britannica.com/place/Anatolia>.
39. WORLDOMETERS. 2017. *Turkey Population (LIVE)*. [online]. 2017 [citované 25.6.2017]. Dostupné na internete: <http://www.worldometers.info/world-population/turkey-population/>.